

Svenska kyrkans redovisning för år 2006 angående de kyrkliga kulturvärdena och användningen av den kyrkoantikvariska ersättningen

Svenska kyrkan får med anledning av vad som sägs i överenskommelsen mellan staten och Svenska kyrkan i februari 2000 och villkor i regeringsbeslut U2006/9499/BIA angående anslag 28:26 lämna följande redovisning.

Sammanfattande bedömning

Många människor känner starkt för kyrkomiljöerna. Oavsett om de brukar gå till kyrkan ofta, ibland, ytterst sällan eller ens är medlemmar i Svenska kyrkan är kyrkobyggnaden betydelsefull. Det är viktigt att den finns där och att den vårdas. Det är en byggnad med en identitet på många plan - religiöst, historiskt och kulturellt.

Från Svenska kyrkans utgångspunkt handlar kulturarvet om kyrkomiljöer som brukas, ett *levande arv*. Ett sådant synsätt innefattar en naturlig öppenhet att följa med i samhällets förändring och i människors förändrade livsvillkor. Bruket kan se ut på många sätt där grundbruket handlar om att det är ett rum för gudstjänst och bön - ett rum för möte med Gud och andra människor. Men brukande skall ses i ett mycket vitt perspektiv. Ett kyrkorum som "bara finns", tillgängligt för besök, kontemplation och andakt brukas också.

Inom Svenska kyrkan byggs efterhand upp ett arbete och en kompetens inom kulturmiljöområdet som grund för att använda och tillgängliggöra det kyrkliga kulturarvet och följa dess utveckling. Till en början har det varit naturligt att de frågor stått i centrum som rör fördelning och redovisning av kyrkoantikvarisk ersättning och den stora mobilisering kring kulturarv och fastighetsförvaltning som arbetet med vård- och underhållsplaner (vu-planer) inneburit. En vidgning av arbetet till information om kulturarvet, och dess sammanhang i samhälle, konst och teologi, och en diskussion om dess framtida förvaltning och nyttiggörande har kommit igång, initialt framför allt genom det s.k. DAK-projektet, Differentierad användning och förvaltning av kyrkobyggnader.

Arbetet med att fördela den kyrkoantikvariska ersättningen löper rutinmässigt, engagemanget och arbetsinsatserna på olika nivåer är omfattande. Stiften skaffar sig efterhand kompetens och söker sig i samarbete med kulturmiljövården arbetsformer som målmedvetet skall nyttiggöra pengarna för de avsedda ändamålen. Ett viktigt led i detta är arbetet med vård- och underhållsplanering som nu till stor del genomförts. Vid 2007 års utgång kommer enligt uppgifter från stiftens 76 procent av de skyddade kyrkorna att ha en antagen vård- och underhållsplan. Villkoret om att en vård- och underhållsplan skall finnas när ersättning söks infördes hösten 2006 d.v.s. till 2008 års ram, vilket har påskyndat processen. Stiften arbetar aktivt för en implementering av vård och underhållsplanerna hos förvaltarna. Som ett stöd i detta arbete har uppföljande utbildningar skett i alla stift genom ett samarbete mellan Svenska kyrkan, Svenska kyrkans Församlingsförbund och Riksantikvarieämbetet.

Behovet av kyrkoantikvarisk ersättning är stort. Det dokumenteras av att den av länsstyrelserna tillstyrkta ansökningsvolymen vida överstiger tillgängliga medel. Den fördröjning i förbrukningen av anslaget som tidigare kunnat konstateras är nu borta. Den ackumulerade förbrukningen utgör 95 procent av anslaget. Viss fördröjning med genomförande av vårdinsatser har förekommit på grund av överhettad byggkonjunktur, höjda kostnader samt brist på hantverkare och konsulter. Det är också tydligt att angelägna vårdinsatser på många håll av ekonomiska skäl inte kan genomföras utan ett tillskott av medel. Efterhand som stiftens får bättre kunskap och överblick över vårdbehovet – och genom egen byggnadsteknisk och antikvarisk kompetens själva arbetar med frågorna – dokumenteras behovet än mer preciserat.

Samarbetet mellan kyrkans och kulturmiljövårdens företrädare är överlag mycket gott. Samrådsgrupperna har i de flesta fall byggt upp fungerande rutiner, stödjer arbetet och skapar samförstånd. Det tekniska systemet för hantering av beslut och betalningar, Projekthanteringssystemet PHS, fungerar väl och möjliggör löpande uppföljning av arbetet. Svenska kyrkan har under 2000-talet ökat sin resursuppbyggnad inom kulturmiljöområdet.

Ett kyrkobyggnadsregister är under uppbyggnad bl.a. för att skapa statistik och överblick för församlingarnas ställningstaganden om användning av kyrkobyggnader och möjlighet för Svenska kyrkan att få en samlad bild. Stora satsningar sker på uppföljning och uppbyggnad av beslutsunderlag för att hantera det kyrkliga kulturarvet och för beslut om kostnader och ansvarsfördelning.

Under året har fortsatt uppmärksamhet ägnats säkerhetsfrågor och förebyggande arbete över huvud taget. Arbetet med vård- och underhållsplanering visar att det finns brister just i fråga om skydd och säkerhet. Informationsbehovet är stort och vikten av att arbeta systematiskt med säkerhetstänkande kan inte nog understrykas. För att skydda kulturarvet mot stöld, brand och andra skador krävs även investeringar. Det framstår som allt mer välmotiverat att prioritera säkerhetsfrågor och förebyggande åtgärder vid fördelningen av kyrkoantikvarisk ersättning.

Säkerhetsfrågan har betydelse även för församlingarnas vilja att hålla kyrkorna öppna och tillgängliga för alla. Den begränsade statistik som finns visar inte någon påvisbar förändring av öppethållandet, men viss oro för att kyrkorna hålls mer stängda har förmärkts. Ökad frivillig bemanning och förbättrat stöldskydd ökar förutsättningarna för vidmakthållet öppethållande. I stiftsarbetet uppmärksammas detta liksom frågan om tillgänglighet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga, och behovet av information för att öka tillgängligheten till kyrkorna, av både pastorala och kulturminnesvårdande skäl.

Kunskapsläget och inte minst kunskaperna ute i församlingarna om de kulturhistoriska värden man förvaltar har förbättrats genom den aktualisering och sammanställning av befintlig kunskap som skett genom det s.k. karakteriseringsprojektet. Fortsatt metodutveckling i samarbete med kulturmiljövården behövs för att hantera och dra generella slutsatser av den stora massan genomförda karakteriseringar

och därigenom skapa fungerande prioriteringsunderlag, tillsammans med den statistik som samlas in. Några stift har satt igång ett arbete med detta, men en samordning på nationell nivå erfordras.

Klimat- och uppvärmningsfrågor har aktualiserats, genom vård- och underhållsplaneringen och genom de inventeringar av skador på kyrkliga inventarier som genomförts i vissa stift. Behovet av kostnadsbesparingar har också ökat fokuseringen på uppvärmningskostnaderna. Flera stift har startat projekt som ökar medvetenheten om dessa frågor.

Riksantikvarieämbetet lade i oktober 2006 fram en skrivelse angående en långsiktigt hållbar förvaltning och differentierad användning av kyrkor. De ståndpunkter som där framförs utgör en god grund för ett fortsatt samarbete kring det kyrkliga kulturarvet. Det arbete i frågan som påbörjats inom Svenska kyrkan har i huvudsak samma utgångspunkter och mål. Både Riksantikvarieämbetet och Svenska kyrkan betonar att församlingens bruk av kyrkan är den bästa garantin för dess bevarande.

Differentierad användning innebär också att det är viktigt att det tydligare än idag framgår att även skyddet enligt kulturminneslagen är differentierat. Skyddsformen enligt 4 kap. kulturminneslagen är en tillståndsplikt där graden av skydd inte är utsagd i förväg utan avgörs vid tillståndsgivningen. Eventuellt kan en lagändring erfordras som markerar detta förhållande, liksom den skälighetsprincip som fastslogs genom Regeringsrättens dom i Maglarpsmålet. Det är också viktigt att systemet görs mer förutsägbart, vilket arbetet med karakteriseringar är ett första led i.

Ytterligare förtydliganden i kulturminneslagen kan behövas i fråga om kyrkliga inventarier där viss osäkerhet råder. Praxis kan variera om vad som skall skyddas som kyrkligt inventarium. Frågan om inventarieförteckningarnas sekretessbeläggning har tidigare lyfts fram.

Svenska kyrkan vill slutligen särskilt peka på behovet av god och relevant utbildning för alla som handskas med det kyrkliga kulturarvet, såväl inom kyrkan som inom den professionella kulturmiljövärden, och på behovet av att det kyrkliga kulturarvet lyfts fram som en tillgång för alla. Detta kräver ett fortsatt gemensamt ansvarstagande för upprätthållande av sakkunskap, för forskning och för genomförande av vårdinsatser på ett professionellt och resursbevarande sätt.

Uppdraget

Citeras ur 5 § överenskommelsen staten – Svenska kyrkan februari 2000:

”Svenska kyrkan skall årligen lämna en redovisning till regeringen (Kulturdepartementet) i frågor som rör de kyrkliga kulturvärdena. Av redovisningen skall bl.a. framgå hur den kyrkoantikvariska ersättningen har använts och vilka resultat som har uppnåtts. Vidare skall redovisningen innehålla en redogörelse avseende kompetens i frågor som rör förvaltningen av de kyrkliga kulturminnena samt tillgänglighet till de kyrkliga kulturminnena. Även överlåtelse och rivningar av kyrkobyggnader samt nybyggnad av kyrkobyggnader skall redovisas. Redovisningen skall göra det möjligt att bl.a. göra en uppföljning och utvärdering av den kyrkoantikvariska ersättningen från såväl ekonomisk som antikvarisk synpunkt. Vidare skall den ge överblick och möjlighet att följa upp och utvärdera hur kravet på kompetens respektive tillgänglighet enligt 2 och 3 §§ har tillgodosetts.

Redovisningen skall avse såväl central som regional nivå och skall dessutom innehålla en sammanfattande bedömning. Redovisningen skall lämnas till regeringen (Kulturdepartementet) senast den 1 mars varje år, med början år 2001. I fråga om den kyrkoantikvariska ersättningen skall redovisningen lämnas första gången år 2003.”

1 mars har i regleringsbrevet ändrats till 1 april.

UNDERLAG FÖR REDOVISNINGEN

- Svenska kyrkans projekthanteringssystem, PHS, som används för ärendehantering, beslutsredovisning, statistikproduktion och från 2004 även för ekonomihantering av kyrkoantikvarisk ersättning (KAE).
- En enkät har under januari/februari besvarats av stiftet.
- Konferenser och täta löpande kontakter under året med stifts- och länsstyrelsehandläggare.
- De regionala samrådsgruppernas rapportering till centrala samrådsgruppen.
- Statistiskt material från Bebyggelseregistret och den ekonomiska redogörelse de ekonomiska enheterna i Svenska kyrkan lämnar under maj månad varje år. Uppgifter på kyrkobyggnadsnivå som inhämtas i samband med den ekonomiska redogörelsen kommer att ingå i Svenska kyrkans kyrkobyggnadsregister som är under uppbyggnad. Våren 2007 kommer en mer omfattande uppgiftsinsamling att ske, om kyrkobyggnader och deras användning samt om begravningsplatserna.
- Uppföljning av vård- och underhållsplaneringen.

Kyrkstatistik, antalet kyrkobyggnader, deras egenskaper och nyttjande

DEFINITIONER

Enligt *Kyrkoordningen*, 40 kap. 1 § definieras kyrka på följande sätt: "En kyrkobyggnad tas i bruk när kyrkorummet invigs." Ett invigt kyrkorum kan finnas i byggnad som inte ägs av Svenska kyrkan. Det finns t.ex. stiftelseägda kyrkor, men också kyrkolokaler som hyrs.

Inom ramen för det inomkyrkliga *utjämningsystemet* begränsas detta kyrkobegrepp genom att kyrkan dels skall ägas av Svenska kyrkan och dels också att den huvudsakligen skall användas för församlingens ändamål enligt dess uppdrag. Därmed undantas invigda begravningskapell, som huvudsakligen används för begravning som skall finansieras genom begravningsavgiften eller på annat sätt. När en kyrka formellt tas ur bruk enligt kyrkoordningen (40 kap. 7-8 §§) ingår den inte heller längre i det kyrkliga utjämningsystemet.

Kyrkobyggnader enligt kulturminneslagen (KML) är alla byggnader invigda för Svenska kyrkans gudstjänst, ägda eller förvaltade av Svenska kyrkan eller någon av dess organisatoriska enheter den 1 januari 2000. Eftersom det är kyrkorum som invigs enligt kyrkoordningen får bestämmelsen anses gälla byggnader där det finns ett kyrkorum invigt enligt ovan. Enligt kulturminneslagen 4 kap. 2 § gäller en allmän *hänsynsregel* för alla sådana kyrkobyggnader: Kyrkobyggnader och kyrkotomter skall vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas och deras utseende och karaktär inte förvanskas.

Skyddade är de enligt kulturminneslagen om de uppförts före 1940 (3 §) eller om Riksantikvarieämbetet beslutat att de skall vara skyddade (4 §). Skyddet innebär att tillstånd till ändringar skall sökas hos Länsstyrelsen. Kapell som är invigda enligt ovan är således i kyrkoordningens och kulturminneslagens mening "kyrkor".

Kapell som inte är invigda är liksom andra byggnader tillhörande en begravningsplats skyddade som del av begravningsplats, KML 4 kap. 13 §, om begravningsplatsen är tillkommen före 1940, eller för nyare begravningsplatser genom 14 § om Riksantikvarieämbetet beslutat att begravningsplatsen skall vara skyddad. Kapellets ålder har därmed ingen betydelse. Samma gäller för krematorier, bårhus etc.

SVENSKA KYRKANS KYRKOBYGGNADSREGISTER

Under 2006 har arbetet med att strukturera och förbereda ett kyrkobyggnadsregister intensifierats. Genom en omfattande fastighetsenkät kopplad till de ekonomiska enheternas årliga ekonomiska redogörelse kommer våren 2007 uppgifter om kyrkobyggnader och begravningsplatser att samlas in. Vissa statistiska uppgifter kommer att följas upp årligen såsom uppgifter om tillkommande kyrkor och kyrkor som tagits ur bruk. Även statistik över användningen av kyrkorna samt i vilken mån de hålls öppna för besök kommer att föras till registret. Vidare kommer egenskapsuppgifter av betydelse för bedömning av vårdbehov att samlas in, liksom vissa uppgifter från vård- och underhållsplanerna.

Registret utformas så att det långsiktigt är möjligt att komplettera med data för hela det kyrkliga fastighetsbeståndet och därmed vara till hjälp vid strategiska överväganden för fastighetsförvaltningen inom Svenska kyrkan. Avsikten är att registret skall användas inte bara för statistiska ändamål utan även utgöra en stomme för en inomkyrklig mer populär information om kyrkobyggnaderna och deras miljöer, som kan nås från Svenska kyrkans hemsida.

SAMVERKAN MED BEBYGGELSEREGISTRET

I det av Riksantikvarieämbetet administrerade bebyggelseregistret har prioriterats att lägga in uppgifter om kyrkor. Enligt Riksantikvarieämbetet återstår ett fåtal skyddade kyrkor att läggas in eftersom fastighetsförhållandena är oklara. De uppgifter som registreras initialt är arkivuppgifter som kan vara inaktuella. Det är därför viktigt att registret uppdateras med nyinsamlade data. En möjlighet att göra detta erbjuds genom det pågående karakteriseringsarbetet då ett moment är att sammanställa faktauppgifter om kyrkorna.

I vissa stift har dessa uppgifter lagts in i registret, genom stiftets, länsstyrelsens eller läns museets försorg, som en del i karakteriseringsprojektet. Andra stift har inte prioriterat detta, och även ansett att detta ingår i kulturminnesvårdens ansvarsområde och inte kyrkans. Eftersom det för alla ligger ett stort värde i att bebyggelseregistret aktualiseras och kompletteras har kostnader för detta accepterats som en del av karakteriseringsarbetet. Till och med år 2006 har bebyggelseregistret kompletterats med nya fält- och arkivuppgifter för 1 334 (2005: 1 147) kyrkor, och för 1 059 (2005: 807) av dessa har karakteriseringstexter skrivits in. Arbetet har omfattat Skara stift, Karlstads stift, Linköpings stift, Göteborgs stift och Härnösands stift samt påbörjats i Strängnäs stift. I framför allt Skara och Göteborgs stift har detta arbete inneburit en avsevärd ökning av innehållet i bebyggelseregistret.

Bebyggelseregistret länkades 2004 till Svenska kyrkans projekthanteringssystem där kyrkoantikvarisk ersättning registreras, så att registrets uppgifter praktiskt kan tjäna som bedömningsunderlag vid beslut om kyrkoantikvarisk ersättning. Svenska kyrkans kyrkobyggnadsregister kommer också att länkas till bebyggelseregistret för kompletterande information om kyrkobyggnader och miljöer. Det kommer därmed också att skapa en alternativ ingång till bebyggelseregistret. Ett tätt samarbete mellan registren förutsätts, så att dubbelarbete och uppgifter av olika aktualitet om samma sak undviks.

FÖRÄNDRINGAR I ANTALET KYRKOR

För att hålla ett register över utvecklingen av antalet kyrkor fordras att de ovan nämnda definitionerna i varje enskilt fall är kartlagda, men vad som är en kyrka är inte alltid entydigt lätt att definiera.

Förändringar 2000-2006 framgår av *tabell 1* och *bilaga 1*. Redovisningen omfattar inte inhyrda kyrkor eller sådana som huvudsakligen används för begravningsändamål. Endast få kyrkor har formellt tagits ur bruk eller tillkommit. Under 2006 har enligt uppgifter från stiftens fyra kyrkor tagits ur bruk, i samtliga fall mindre kapell eller lokaler som är kyrka enligt kyrkoordningens definition. Samtliga har

sålt eller avses säljas. En av dem är skyddad enligt kulturminneslagen. Antalet skyddade kyrkor har totalt sett under perioden ökat genom beslut av Riksantikvarieämbetet. 35 kyrkor byggda efter 1940 har sedan år 2000 skyddats enligt kulturminneslagen 4 kap. 4 §, dock inga under 2005-2006. De kyrkor som formellt tagits ur bruk har i många fall ersatts av andra lokaler eller har fått en fortsatt användning, i något fall även fortsatt gudstjänstbruk inom annat trossamfund.

SKYDDADE KYRKOR

Med de osäkerheter och definitionsproblem som redovisats ovan kan antalet skyddade kyrkor anges endast ungefärligt. Databasen med de definitioner som tillämpats, upptog i december 2005 totalt 3 374 kyrkobyggnader tillhörande Svenska kyrkan och som huvudsakligen används för församlingens ändamål, varav 2 918 är skyddade. I tidigare angivna siffror har sannolikt ett antal kapell inräknats, som även om de är invigda huvudsakligen används för begravningsverksamheten. Genom fastighetsenkäten våren 2007 skall mer precisa uppgifter kunna tas fram.

Tabell 1. Antal kyrkor enligt kyrkobyggnadsregistret, enligt angiven definition. Tagna ur bruk avser formellt tagna ur bruk, men kvar i Svenska kyrkans ägo.

Stift	Antal kyrkor i bruk 2005-12-31			Antal tagna ur bruk	Förändring från 2000-01-01 till 2006-12-31			
	Skyddade	i skyddade	Totalt		Antal sålda	Antal rivna	Antal nya	Summa
1 Uppsala	252	39	290	1	2			-3
2 Linköping	232	28	260		1			-1
3 Skara	367	34	401		2			-2
4 Strängnäs	176	20	196					
5 Västerås	158	20	178					
6 Växjö	284	41	325					
7 Lund	468	39	507	6	3			-9
8 Göteborg	318	63	381	2	1		2	-1
9 Karlstad	150	21	170					
10 Härnösand	186	34	220		5			-5
11 Luleå	126	75	200		1			-1
12 Visby	94	3	97					
13 Stockholm	107	42	149	2	1		6	3
Totalt antal	2 918	459	3 374	11	16	0	8	-19

EKONOMISKA FÖRUTSÄTTNINGAR, PÅVERKAN GENOM ÄNDRAD FÖRSAMLINGSINDELNING ETC.

Stiften ombads i enkäten kommentera pågående processer som kan påverka vården och nyttjandet av det kyrkliga kulturarvet. De flesta stift tar upp det pågående arbetet med församlingssammanslagningar och därmed sammanhängande risker för att kyrkorna används mindre, eller för stängning av en del kyrkobyggnader. I tabell 2 redovisas förändringar i den kyrkliga indelningen från år 2000. Även om församlingssammanslagningar inte i sig syftar till att kyrkor skall stängas utan till en bättre och ekonomiskt rimligare struktur, kommer frågan om behovet av alla kyrkor upp förr eller senare. Flera

stift säger att frågan inte är akut i dag, men att den kommer att aktualiseras alltmer. Härnösands stift får tjäna som ett exempel:

Synen på kostnader för förvaltningen: För verksamheten behövs en kyrka. I dagsläget vill ingen riva eller lägga en kyrka i malpåse med ett undantag, men prognoserna visar sjunkande medlemstal vilket kommer att innebära att ett antal kyrkor måste få annan användning eller läggas i malpåse. Så länge kyrkoantikvarisk ersättning kommer att finnas i den utsträckning som den gör idag kommer Härnösands stifts församlingar kunna vårda och underhålla det sammantagna kyrkliga kulturarv som kyrkan förvaltar idag.

Undantaget är Frostvikens församling som lämnat in ett meddelande om avlysning av Sjoutnässets kapell i norra Jämtland. Församlingen vill helt slippa underhållet genom att kapellet inte behövs i verksamheten. Denna sorts ärenden på stiftet förväntas att bli allt vanligare under kommande år.

Församlingarna efterlyser även större flexibilitet gällande förändringar i kyrkorummet. Förändrad verksamhet i församlingen ställer nya krav på kyrkorummet då nuvarande utformning i många fall begränsar användandet.

Tabell 3 visar hur många kyrkor inklusive kapell, som ingår i utjämningsystemet som de ekonomiska enheterna förvaltar. Av de 835 församlingar och samfälligheter med egen ekonomi – förvaltade över hälften, 467 två till fyra kyrkor. 109 hade endast en kyrka att förvalta. 38 förvaltade tio kyrkor eller flera. På Gotland råder särskilda förhållanden då kyrkbyggnaderna förvaltas av samfälligheten Gotlands kyrkor.

Tabell 2. Förändringar av den kyrkliga indelningen år 2000-2007. Ekonomiska enheter inkluderar här stift och nationell nivå.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Församlingar	2 517	2 516	2 225	2 220	2 216	2 212	1 837	1 823
Församlingar med egen ekonomi	311	312	351	353	354	357	438	443
Församlingar utan egen ekonomi	2 206	2 204	1 874	1 867	1 862	1 855	1 399	1 380
Samfälligheter	611	610	515	513	512	509	399	392
Ekonomiska enheter	936	936	880	880	880	880	851	849
Pastorat	1 081	1 081	1 026	1 026	1 026	1 026	994	989
Kontrakt	158	155	155	153	152	148	148	145
Församlingar i två kommuner	1	1	3	3	3	4	8	8

Tabell 3. Antal kyrkor per ekonomisk enhet.

Antal enheter	Antal kyrkor per enhet
109	1
467	2-4
220	5-9
31	10-19
7	20-54
834	

KYRKORNAS ANVÄNDNING

Svenska kyrkans utförliga verksamhetsstatistik förs på församlingsnivå varför de enskilda byggnadernas nyttjande inte kan utläsas. Uppgifter har i samband med ekonomisk redogörelse för år 2004 och 2005 inhämtats om antal sammankomster som hållits i respektive kyrkobyggnad, dels inom församlingsverksamheten, dels genom uthyrning eller utlåning till annan verksamhet. Statistik fördelad på församlingstyp i en åttagrädig skala från storstad till glesbygd redovisas i *bilaga 2*.

Generaliserat kan sägas att 10 procent av kyrkorna kan betecknas som låganvända, dvs. använda för mindre än 20 sammankomster per år. 13 procent var i stället höganvända, med över 200 sammankomster per år. Resterande kyrkor fördelar sig mellan 20 och 200 sammankomster, ”normalanvända” kyrkor. 31 kyrkor, c:a 1 procent, uppges inte använts under året. Av lands- och glesbygds-kyrkorna var 14 procent låganvända och 1 procent höganvända. 19 av de helt stängda kyrkorna låg i landsbygd eller glesbygd. Av de normalanvända kyrkorna tillhörde en större del gruppen under 50 sammankomster, 35 procent mot 27 procent för riksgenomsnittet. Siffrorna för 2004 är högst 1 procent avvikande från dessa siffror, med en svag tendens nedåt.

Uthyrning/användning till andra sammankomster än församlingens är som väntat vanligast i städer, dock inte i storstädernas förorter. Totalt sett används två tredjedelar av landsbygdskyrkorna aldrig på detta sätt, medan totalsiffran är 57 procent. Endast 6 procent (2004: 7 procent) av landsbygds-kyrkorna användes så mer än 10 gånger, totalsiffran är 13 procent (2004: 14 procent).

I den fastighetsenkät som görs våren 2007 kommer mer uttömmande uppgifter om kyrkornas användning att samlas in. Kyrkorna kommer att karakteriseras efter användningsprofil, genomförda och planerade förändringar kommer att kartläggas.

UPPVÄRMNING, ENERGIHUSHÅLLNING

Uppvärmningsfrågan i kyrkobyggnader är komplicerad. Från kulturminnesvårdssynpunkt är det en balansgång mellan risker, uttorkning genom för intensiv uppvärmning samt fukt- och mögelskador vid för låg eller olämplig uppvärmning. För nyttjandet av kyrkan är det en balansgång mellan komfort och kostnader. En grads sänkning av grundvärmtemperaturerna i en kyrka kan betyda en energibesparing med 10 procent.

Frågor kring energihushållning har lyfts fram under året. *Etik och energi*, en ideell samverkansorganisation mellan församlingar och stift arbetar med rådgivning och upprättande av handlingsplaner för effektivare energihushållning. En handbok för energieffektivisering i kyrkor är under utarbetande, genom Tor Broström, Högskolan på Gotland, och kommer under 2007 att utges, i samarbete med Svenska kyrkan. I september 2006 hölls en internationell konferens i ämnet vid Högskolan.

Energimyndigheten har inlett ett fyraårigt program för energieffektivisering i kulturhistoriskt värdefulla byggnader, och delar ut forskningsmedel för detta ändamål. Ett programråd har bildats för att diskutera frågor om inriktning och prioritering av ansökningar, i vilket Svenska kyrkan är företräd genom Svenska kyrkans Församlingsförbund.

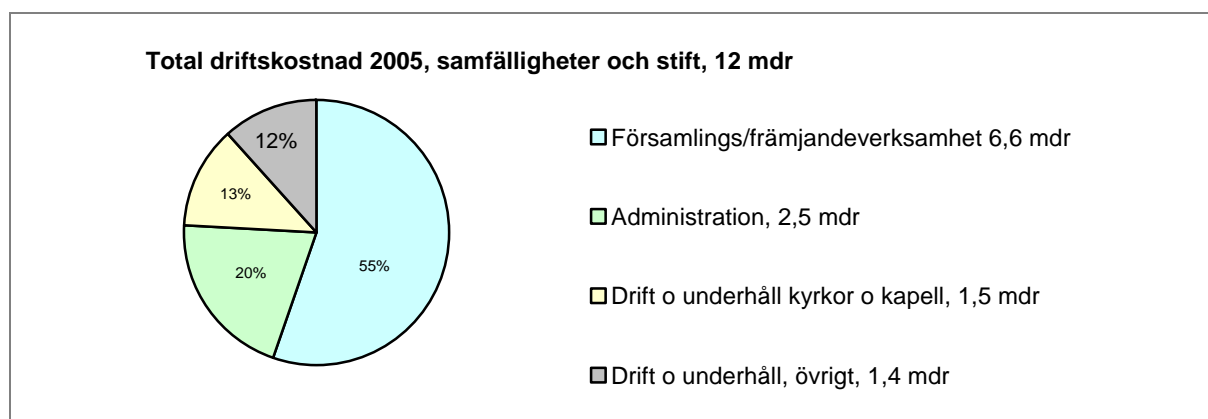
KOSTNADER

I Svenska kyrkans ekonomiska statistik kan utläsas att kostnaden för fastighetsförvaltningen totalt under 2005 var 2 888 miljoner kronor. Särredovisning som rör kyrkobyggnader sker genom de två kategorierna ”kyrkor och kapell” respektive ”kyrkor och församlingshem i gemensam byggnad”. Kostnaden för dessa kategorier var 1 499 miljoner kronor, varav 838 miljoner kronor avsåg underhåll och investeringar, resten var driftskostnader. Fastighetsförvaltningens andel av den totala drifts-

kostnaden har hållit sig ungefär konstant under 2000-talet, omkring 25 procent, varav för kyrko- byggnader 13 procent.

Ett bra mått för jämförelser kan vara hur mycket olika kostnader blir uttryckt i öre kyrkoavgift, eftersom man då också kan relatera till variationen i kyrkoavgift mellan olika församlingar. I *tabell 4* redovisas detta för olika delposter, fördelat geografiskt på olika församlingstyper på skalan storstad – glesbygd. Underhålls- och investeringskostnaden för kyrkor och kapell uttryckt i öre kyrkoavgift varierade kring riksgenomsnittet 7 öre, från 4 öre i storstad till som högst 17 öre i landsbygd. Kyrkoavgiften var i genomsnitt 98 öre, och varierade mellan storstad 75 öre till landsbygd 143 öre. Även inom grupperna kan variationerna vara stora.

Diagram 1. Fördelning av Svenska kyrkans kostnader för församlingar, samfälligheter och stift 2005. Kostnader för begravningsverksamhet ingår ej.

Tabell 4. Genomsnittskostnader uttryckta i öre kyrkoavgift 2005, enligt ekonomisk redogörelse för 2005. Fastighetskostnader redovisas uppdelade i olika fastighetskategorier av vilka endast kategorierna "kyrkor och kapell" tillsammans med "kyrkor och församlingshem i gemensam byggnad" här särredovisas under benämningen "kyrkor". Kostnader resp. intäkter för begravningsverksamheten ingår ej.

	Kyrkoavgift	Driftskostnad församlingar, samfälligheter och stift	Församlings- och främjandeverksamhet	Administration	Drift o underhåll, alla fastigheter	Drift o underhåll kyrkor	Därav enbart underhåll kyrkor
Storstad	75	73	40	18	16	8	4
Förort	79	77	43	17	17	9	6
Större stad	62	63	40	10	13	7	4
Medelstor stad	82	85	50	15	21	12	7
Större tätort	95	99	56	18	26	12	6
Mindre tätort	126	138	72	26	40	20	11
Landsbygd	143	169	87	29	53	31	17
Glesbygd	135	176	89	35	52	25	12
Riket	98	106	59	22	26	13	7

KULTURHISTORISKA VÄRDEN, KULTURMINNESLAGEN

Beslut enligt KML 4 kap. år 2005

Riksantikvarieämbetet har gjort en uppföljning av tillämpningen av kulturminneslagen för år 2005, redovisat i *rapport från Riksantikvarieämbetet 2006:7*. I korthet redovisas följande statistiska uppgifter avseende KML 4 kap. kyrkliga kulturminnen.

Länsstyrelserna fattade totalt 1 682 beslut, varav 13 beslut helt – och i 6 fall – delvis var avslag. Huvuddelen av besluten avsåg ändring av kyrkobyggnad, 960 st, och ändring av begravningsplats 419 st. 305 beslut avsåg kyrkliga inventarier.

Fler beslut under året kan avse samma objekt. Om hänsyn tas till detta kan det bedömas att c:a en fjärdedel av alla *kyrkobyggnader* var föremål för ett ändringsbeslut under 2005. Ändringarna kan givetvis vara av mycket olika omfattning, från större ombyggnader till smärre installationer och reparationer. Varje beslut kan också omfatta flera typer av ändringar. De flesta tillstånden som gällde exteriöra arbeten på kyrkobyggnader avsåg fasadunderhåll/fasadrenoveringar, 125 beslut. Interiört gällde de flesta tillstånden tekniska installationer, 246 st. 32 beslut avsåg mer ingripande insatser, till- och ombyggnader exteriört. 45 beslut avsåg ombyggnad av kyrkorum, och ombyggnad/ändring av fast inredning i kyrkorum 107 beslut. De allra flesta besluten, c:a 80 procent innehöll villkor om antikvarisk kontroll/medverkan.

En fjärdedel av besluten om *ändring av begravningsplats* avsåg avverkning av träd och buskar, 30 avsåg upprustning/restaurering av byggnad och 59 omläggning av eller öppning i mur.

I fråga om *kyrkliga inventarier* gällde det helt övervägande antalet beslut konservering, 234 st. 5 beslut avsåg avyttring eller avförande från förteckning. Därtill kommer 16 beslut om att ta upp föremål på förteckning.

Riksantikvarieämbetets uppföljning fördelar statistiken på län, ej på stift. Regionala skillnader kan därmed analyseras, dock bara länsvis.

Vård- och underhållsplanering

VILLKOR FÖR VÅRD- OCH UNDERHÅLLSPLANER

Vård- och underhållsplaneringen skall ge förutsättningar för en god och kostnadseffektiv fastighets-skötsel, med hänsyn till de kulturhistoriska värdena, och ge underlag för prioriteringar av kyrko-antikvarisk ersättning till konkreta åtgärder. Den skall också tjäna som underlag för långsiktiga bedömningar om kostnader och särskilt kulturhistoriska merkostnader för vården av det skyddade kyrkliga kulturarvet.

I beslutet 2003-06-04 och följande års beslut om ramfördelning till vård- och underhållsplanering angav Kyrkofondens styrelse att följande krav skall ställas på vård- och underhållsplaner:

Som underlag för beslut om fördelning av kyrkoantikvarisk ersättning:

- Ett översiktligt dokument som ger en tydlig bild av vårdproblem som påverkar kulturvärdena,
- omfattar all skyddad egendom hos förvaltande enhet, (kan dock etappindelas), samt
- har *antagna* långsiktiga mål för hur varje objekt skall användas.

Som fungerande arbetsinstrument för förvaltaren:

- Ett antaget dokument som styr den löpande verksamheten och som följs upp av beslut och revisorsgranskning.

För utbetalning av ersättning:

- Professionell produkt
- Rätt omfattning
- Rätt kostnad, upphandling
- Kulturhistoriskt innehåll

PLANERINGSLÄGE

Insatser för inventering och vård- och underhållsplanering har prioriterats i ramfördelningen av kyrkoantikvarisk ersättning till stiftet. En antagen vård- och underhållsplan har angetts som ett villkor för att kyrkoantikvarisk ersättning skall beviljas för ansökningar som inkommit från 2006 och framåt, om det inte gäller akuta åtgärder. Vidare skall vård- och underhållsplanen finnas registrerad i Kyrko- byggnadsregistret.

Ett långsiktigt program antogs med innebörden att vård- och underhållsplanering skulle genomföras för en genomsnittlig kostnad av 100 000 kronor per skyddad kyrka, inkluderande kostnader för kulturhistorisk karakterisering enligt riktlinjer utarbetade av Riksantikvarieämbetet, och annan övergripande inventering/planering. Kyrkoantikvarisk ersättning förutsattes utgå med i genomsnitt 60 000 kronor per skyddad kyrka. För att styra medlen till detta ändamål angavs en särskild delram i ramfördelningen till stiftet som inte fick användas till andra ändamål. Efterhand har det visat sig att vård- och underhållsplanerna blivit dyrare och att stiftet satsat mer på övergripande inventering och planering. Riktmärket för tilldelning av kyrkoantikvarisk ersättning har då höjts till 80 000 kronor. Stift som velat använda mer av ramen än detta belopp har inte tilldelats särskild ram för detta, utan planeringen har då fått konkurrera med andra projekt.

I flera stift har egna riktlinjer för vård- och underhållsplanering antagits. Stiftet får ställa de villkor för församlingarnas arbete med vård- och underhållsplanering stiftet anser ändamålsenliga. Planeringsläget är enligt följande:

- Två stift har inte styrt vård- och underhållsplaneringens upplägg inom stiftet genom generella råd och riktlinjer.
- Fem stift styr vård- och underhållsplaneringen på stiftsnivå genom att stiftet upprättar riktlinjer, baserat på fallstudier, med stöd från stift och läns museer. Stiftet styr i dessa fall inte över upplägg eller omfattning av planeringen.
- Tre stift har genomfört eller genomför centrala upphandlingar av vård- och underhållsplaner. Upphandlingarna har, helt eller delvis, bedrivits som stiftsövergripande projekt genom upphandling inom ett begränsat antal enheter.
- Tre stift genomför vård- och underhållsplaneringen som ett stiftsövergripande projekt, där planeringen och planernas utformning styrs i olika utsträckning av stiftet.

Målet att genomföra vård- och underhållsplaneringen så att alla som önskar får en plan före 2006 års utgång har varit högt ställt och lett till en hög arbetsbelastning för stiftet och de i planeringen involverade konsulterna. Trots att man efterhand vunnit erfarenhet ur planeringsarbetet har man inte kunnat upprätta alla planer enligt stiftets uppsatta mål. Erfarenheten har dock legat som grund för

erfarenhetsutbyte och en utveckling av planeringen. Detta är viktiga faktorer för att uppnå god kvalitet och bra underlag för prioriteringar vid fördelningen av kyrkoantikvarisk ersättning samt en överblick över de vårdbehov som finns.

I stiftens enkätsvar redovisas planeringsläget för vård- och underhållsplanering, se *bilaga 7*. Den 31 december 2006 hade 56 procent av de skyddade kyrkorna en antagen vård- och underhållsplan. Stiftens beräknar att denna siffra 31 december 2007 skall vara 76 procent, och arbete är planerat/budgeterat för ytterligare ett antal kyrkor, till totalt 93 procent. För resterande kyrkor avser förvaltande enhet inte i nuläget att göra en plan, eller så anser man sig redan ha tillräckligt bra planeringsinstrument.

Överlag anser stiftens att arbetet med vård- och underhållsplanering nu pågår rutinmässigt och tillsyn och rådgivning sker fortlöpande. Vård- och underhållsplanerna tillsammans med kulturhistoriska karakteriseringar fungerar överlag bra som prioriteringsunderlag. Dock finns i flera fall behov av kompletteringar och utökningar av planerna, såsom t.ex. skade- och säkerhetsinventeringar, samt bearbetning av planerna för att dessa ska kunna utgöra underlag för en översikt av det totala vårdbehovet. Ett kontinuerligt arbete på alla nivåer inom Svenska kyrkan, med vård- och underhållsplanering och utveckling av en förvaltarkompetens är nödvändigt för att uppnå största möjliga bevarandeffekt, det uttalade målet för kyrkoantikvarisk ersättning.

Svenska kyrkan genomförde under 2005 ett uppföljningsprojekt, som under 2006 följdes av informations- och utbildningsinsatser riktade mot stift och församlingar/kyrkliga samfälligheter. Se *Utvärdering och uppföljning av vård- och underhållsplaneringen*.

Säkerhet och skydd

ALLMÄNT

Arbetet med vård- och underhållsplanering har givit en ökad insikt om säkerhetsläget i kyrkorna och ställt detta i fokus. Satsningar på brandskydd, stöldsäkring och skyddsåtgärder mot skadegörelse, såväl förebyggande som utvecklande av rutiner när en skada skett, bör fortsättningsvis i ännu högre grad prioriteras för att på sikt slå vakt om det kyrkliga kulturarvet. Det gäller då inte bara och inte heller i första hand dyra investeringar i skyddsanordningar, utan framför allt i åtgärder som stärker det allmänna säkerhetstänkandet, såsom information, utbildning och expertbesiktningsbesök som avslöjar de svaga punkterna i säkerheten.

Kyrkokansliet anordnade därför i samråd med Uppsala stift en kurs/konferens den 8 februari 2006, med anlitande av experter inom områdena åsk-, brand-, stöldskydd och elsäkerhet. Deltagare var stiftens, Riksantikvarieämbetets, länsstyrelsernas och länsmusernas handläggare i kyrkoantikvariska frågor. Syftet var att vidga kunskapen och medvetenheten, för fortsatt spridning i stiftens och lokalt ut till församlingarna. Vid konferensen utdelades till deltagarna den av Verbum förlag utgivna *Säkerhetshandbok för kyrkan* som på ett översiktligt sätt med checklistor och enkla råd visar hur det allmänna säkerhetsarbetet kan utövas, och hur säkerhetssituationen i våra kyrkor kan förbättras. Boken behandlar alla aspekter på säkerhet, stöld, skadegörelse, brand och personsäkerhet.

Kyrkans försäkring AB har från nyåret 2007 inrättat en heltidstjänst för säkerhetsarbete. Säkerhetstänkandet kommer i stor utsträckning att inriktas mot att skapa insikt om behovet samt att bidra till utveckling av kunskap. En viktig del i detta sker med inriktning mot att värna Svenska kyrkans kulturarv. Arbetet har startats genom deltagande i ett projekt tillsammans med Västerås stift. Detta projekt har inletts med övergripande information. Därefter genomförs säkerhetsanalyser av stiftets kyrkor. När analysen genomförts dokumenteras också förslag på konkreta åtgärder. Nästa steg,

planerat att börja i mars 2007, är att utbilda de personer i församlingarna som är viktiga för att höja säkerheten. Detta steg kommer inte att vara en engångsinsats utan fortsätter med olika inriktning och uppdateringar.

STÖLD, INVENTARIEFÖRTECKNINGAR

De systematiska stölderna av kyrkliga inventarier som skett på senare år har uppmärksammats på flera sätt, och en rad åtgärder är aktuella för att förbättra situationen. Brottsförebyggande rådet (BRÅ) har genomfört ett nordiskt projekt för att kartlägga och riskbedöma hoten mot kulturarvet i museer och kyrkor. Projektet som stötts med EU-medel har slutredovisats i fråga om kyrkorna i oktober 2005.

Svenska kyrkans Församlingsförbund har åtagit sig att ansvara för att ett register över stulna föremål upprättas och hålls ajour. Registret som togs i bruk hösten 2004 har en egen hemsida: www.stuleturkyrkan.nu.

Behovet av moderna fungerande registersystem och mer utförlig dokumentation av de kyrkliga inventarier som skyddas av kulturminneslagen framstår som allt mer angeläget. I uppgiftsinsamlingen från de ekonomiska enheterna i samband med ekonomisk redogörelse avseende år 2005 ställdes frågor om inventarieförteckningens aktualitet, antalet förtecknade inventarier och om inventarierna var tillfredsställande fotodokumenterade i händelse av stöld.

Av c:a 2 400 kyrkor för vilka svar gavs uppgav 80 procent att inventarieförteckningen var kontrollerad år 2000 eller senare, alltså inom den lagstadgade sexårsperioden. På frågan om de skyddade inventarierna var tillfredsställande fotodokumenterade svarade drygt hälften ja. Svaren visade en tydlig skillnad om det gällde en lagskyddad kyrka eller inte.

Tabell 5. Fotodokumentation av kyrkliga inventarier

Fotodokumenterade inventarier	Lagskyddad	Ej lagskyddad	Alla
Ja	56%	37%	54%
Nej	32%	53%	34%
Delvis	12%	10%	12%

Frågan om antalet ”k-märkta” inventarier besvarades på mycket skiftande sätt, som visar att många svarande inte har en tydlig bild av vad inventarieförteckning enligt kulturminneslagen innebär, vilket indikerar att frågan borde ha ställts på ett annat sätt. I 800 svarande angav antal. Totalsumman av de svarandes antal kyrkliga inventarier är 74 000, varav 71 000 tillhörde skyddade kyrkor. Även av andra uppgifter kan slutas att det finns ett stort informationsbehov om lagskyddet av kyrkliga inventarier, och kanske också behov av vissa lagändringar som förtydligar skyddet och underlättar dess tillämpning. I Västerås stift har inletts en översyn av inventarielistorna som en pilotstudie, och förslag till lagändringar har också diskuterats.

De skadeinventeringar som inletts i flera stift ger anledning till att se över utformning av inventarieförteckningar för en mer systematisk uppläggning och datorisering av förteckningarna. Jönköpings länsmuseum har under flera år gjort skadeinventeringar av måleriskador för flera stift och lagt upp prioriterade åtgärdsprogram. Därvid har använts ett särskilt system, *kDok*, som genom museets tillämpning utvecklats till ett väl fungerande redskap för dokumentation av föremål och skador. Visby stift genomför en grundlig samlad registrering av inventarier tillsammans med skadeinventering. Fler exempel på samordnade insatser och fungerande system finns, och ett samlat grepp över registreringsfrågorna på nationell nivå är angeläget.

För en rationell och modern hantering av själva inventarieförteckningarna finns det emellertid problem i fråga om möjligheten att sekretessbelägga sådana register, vilket hämmar arbetet. Detta har påtalats i tidigare redovisningar till regeringen och är en viktig fråga med hänsyn till risken för stölder av det kyrkliga kulturarvet.

BRANDSKYDD, ÅSKSKYDD

Arbetet med vård- och underhållsplaner har avslöjat brister i brandskyddet, särskilt vad gäller åskskydd, där få kyrkor numera lever upp till en god säkerhetsstandard, ett problem som inte är unikt för kyrkobyggnader. Här finns också ett stort utvecklings- och utbildningsbehov, i fråga om besiktning och rådgivning för att skapa ett bra åskskydd. Det är vanligt att kyrkor med traditionellt sett acceptabelt åskskydd genom nya installationer, såsom el-, larm-, och telesystem utsätts för allvarliga och oreflekterade försämringar. En kartläggning kommer att ske efterhand som vård- och underhållsplanerna blir färdigställda.

Ett antal träkyrkor har med stöd av kyrkoantikvarisk ersättning försetts med avancerade sprinklersystem. Kostnaderna för sådana system är höga, och även höga driftskostnader kommer till. Detta gäller emellertid Sveriges mest värdefulla träkyrkor och det har ansetts att dessa måste få bästa möjliga skydd. En förstudie av sprinklersystem i kulturbyggnader har genomförts av Statens provnings- och forskningsanstalt, *An overview of fire protection of Swedish wooden churches*, rapport 2006:42. Studien har särskilt beskrivit de träkyrkor som utrustats med avancerade sprinklersystem - Hedared, Frödinge, Älgårås och Habo.

Ett projekt med anknytning till brandskyddet är en metodutveckling i fråga om fotodokumentation av kyrkobyggnader som skett inom Riksantikvarieämbetet och som redovisades 2005. Även diskussioner om dokumentation med laserskanning förs inom Svenska kyrkan.

Tillgänglighet

Tillgänglighet behandlades liksom tidigare år i enkäten till stiftet under de tre rubrikerna *Öppethållande, information och tekniska åtgärder*. Stiftens svar är i denna fråga mycket skiftande.

ÖPPETHÅLLANDE

Stiftens enkätsvar vittnar om att insatser för att öka öppethållandet sker, men att det finns svårigheter, genom att medvetenheten om stöldrisken också ökat samt genom ökad kostnadsmedvetenhet. Flera stift noterar en känsla av att öppethållandet minskar. Några citat:

Problemet med begränsat öppethållande kvarstår. Orsakerna är desamma. Genom strukturförändringar kan även en minskning av öppethållandet förväntas. Från stiftskansliets sida verkar vi för en öppen kyrka. Särskilt vägkyrkoverksamheten är spridd i hela stiftet. Kostnaderna för öppethållande är en mycket svår realitet i små och fattiga församlingar. (Växjö stift)

I vissa samfälligheter har tillgängligheten (öppen kyrka) minskat efter de många pyromandåden i Skåne. I samband med att vu-planerna görs tas tillgänglighetsproblematiken upp och finns med i beskrivningen om ev. brist på tillgänglighet. (Lunds stift)

Tillgängligheten har inte ökat genom öppethållandetider, snarare tvärtom. Allmänt har kyrkorna begränsade öppettider genom risken för stöld- och skadegörelse när kyrkan är obemannad, särskilt om kyrkan inte är huvudkyrka. En öppen och säker kyrka är en svår balansgång för församlingarna. (Härnösands stift)

Tillgänglighet genom öppethållande har också behandlats i 2004 och 2005 års ekonomiska redogörelse från församlingar och samfälligheter och sammanställs i *bilaga 3*. År 2005 hölls 4 procent av kyrkorna stängda, 27 procent hölls öppna under mindre än 100 dagar, 24 procent 100-200 dagar och resten, 46 procent, hölls öppna mer än 200 dagar. För kyrkor i landsbygd/glesbygd var motsvarande siffror 5, 34, 28 och 32 procent, dessa kyrkor är alltså något mindre tillgängliga än genomsnittet. Siffrorna uppvisar endast små förändringar från 2004, och ger inte stöd för att det är fråga om en nedgång. Totalt 144 kyrkor, de flesta belägna i landsbygd/glesbygd redovisas som stängda. Några signifikanta skillnader mellan lagskyddade respektive ej lagskyddade kan inte utläsas av statistiken. För många mindre kyrkor och kapell liksom kyrkor i glesbygd är det givetvis inte angeläget eller ens önskvärt med en hög grad av öppethållande. Här räcker det nu som förr med möjligheten att låna en nyckel. För kyrkor i städer och tätorter gäller det motsatta, i en god tillgänglighet ingår att kyrkan är bemannad och att besökare kan välkomnas till att uppleva kyrkorummet, och dess gemenskap.

INFORMATION

Här anges även i år i stiftsenkäten en omfattande informerande aktivitet, genom att allt fler församlingar gör hemsidor, församlingsblad, etc. och genom det informationsunderlag som skapas genom karakteriseringsprojektet, och genom stiftsinitiativ i många stift. Endast små belopp av kyrkoantikvarisk ersättning har gått till information. Enligt villkorsskrivningen skall anslaget endast användas till vårdrelaterad information.

Vi har medverkat i framställningen av en bok om historiska och kulturella sevärdheter i Dalarna, Svenska Pärlor – Dalarna (utges av Designförlaget i samarbete med STF), genom att ge förslag på kyrkor och tillhandahålla texter och bilder. Boken innehåller text och bild på 50 kyrkor! Vi jobbar med ett projekt som kallas Sjätte sinnet – konst i kyrkor, som innebär att vi anordnar en konstupställning som pågår samtidigt under sommaren 2007 i 23 kyrkor runt om i stiftet. En konstnär per kyrka. Här beskriver vi och lyfter också fram kyrkorna som sevärdheter. (Västerås stift)

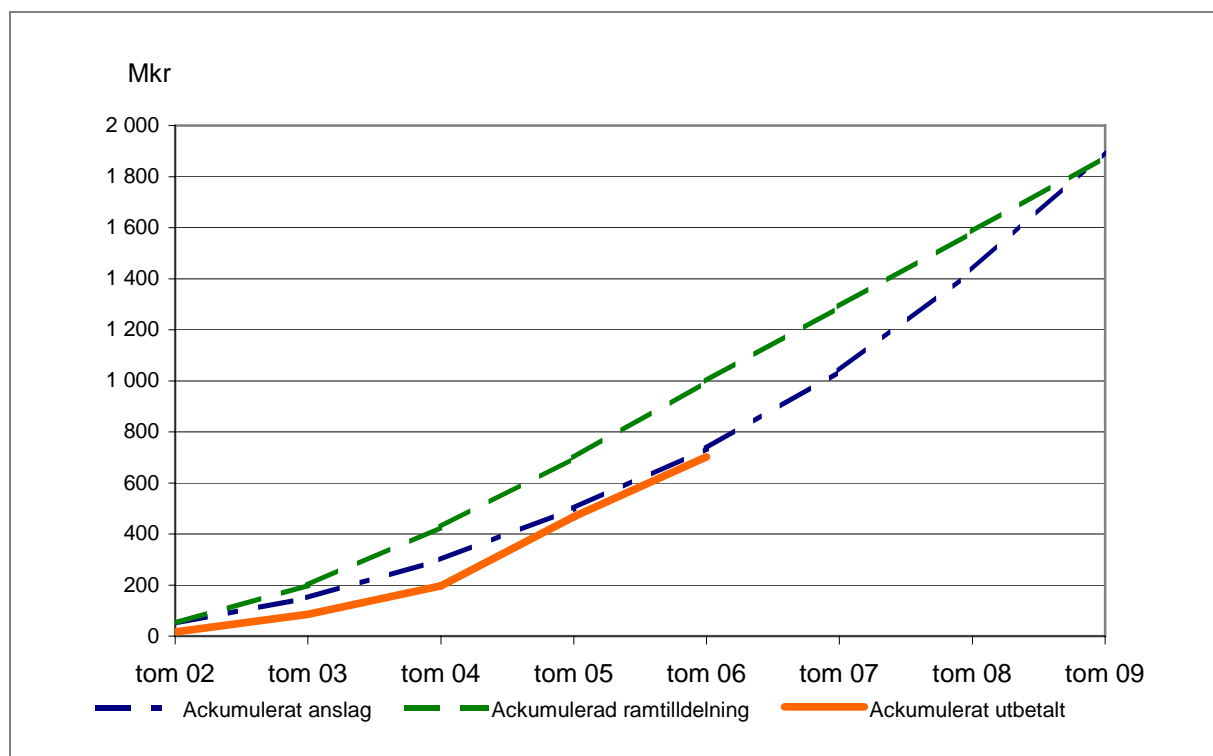
TEKNISKA ÅTGÄRDER

Sex stift redogör i enkätsvar för att arbete i olika organiserade former pågår med tillgänglighet för alla, några stift tar här upp att installation av larm gör att man vågar öka kyrkornas öppethållande. Vård- och underhållsplanerna behandlar tillgängligheten i de allra flesta fall. I ekonomisk redogörelse för 2005 anger de ekonomiska enheterna att 95 procent av kyrkogårdarna är tillgängliga för rörelsehindrade fram till kyrkporten, och att rörelsehindrade kan komma in i 91 procent av kyrkobyggnaderna. De oväntat höga siffrorna sammanhänger säkert med att frågan varit öppet ställd. I samband med fastighetsenkäten våren 2007 kommer frågorna att preciseras.

Arbetet med tekniska tillgänglighetslösningar pågår. Särskilda lösningar med handikapptillgänglighet har tagits fram för små romanska kyrkor. Bl.a. Alvesta kyrka har genom kyrkoantikvarisk ersättning fått fram nya genomarbetade förslag till lösningar. Tillgänglighetsdirektivet har skapat planeringsbehov även för begravningsplatser och kyrkogårdar. Problem uppstår fortfarande i gränssnittet mellan sökande och länsstyrelse där länsstyrelsen ofta bara ser till den faktiska nyttan ur teknisk synpunkt medan församlingen även ser till nyttan för verksamheten. Det bredare brukarperspektivet innefattar även sådana saker som samlingar, processioner, liturgisk rörelse i rummet m.m. (Växjö stift)

Kyrkoantikvarisk ersättning

Diagram 2. Utnyttjandet av kyrkoantikvarisk ersättning ackumulerat 2002- 2009. Anslaget anges enligt ändring genom riksdagsbeslut 2005. Ramtilldelningen är beslutad av Kyrkofondens styrelse 2002-2007 och föreslagen 2008-2009. Utbetalt belopp anges enligt bokslut och uppgår till 702 miljoner kronor till och med 2006.

PENNINGFLÖDET

Kyrkoantikvarisk ersättning fördelas efter ansökningar från de ekonomiska enheterna genom beslut av stiftsstyrelserna. Stiften i sin tur ansöker om en ram hos Kyrkostyrelsen (till och med år 2006 Kyrkofondens styrelse) för de ansökningar från församlingar/samfälligheter de tillstyrker samt för egna projekt. Årscykeln för ansökningar och erforderliga remisser framgår av kalendarium, *bilaga 8*. Villkor för kyrkoantikvarisk ersättning har antagits av Kyrkofondens styrelse 2001-03-15 och senast ändrats 2006-06-07. Villkorsskrivning och annan information om kyrkoantikvarisk ersättning finns tillgänglig på hemsidan: <http://www.svenskakyrkan.se/kyrkoavgifter/>

Eftersom det tar tid att planera och genomföra byggprojekt har dispositionstiden för stiften att förbruka ramen satts till två år. Ramen är sedan 2003 satt med avsikt att den verkliga årliga medelsförbrukningen efterhand skall närma sig anslaget. För åren 2002-2007 har efter justering för verkligt ramutnyttjande 2002-2005 ett beslutsutrymme för stiften om totalt 1 242 miljoner kronor fördelats. Detta överstiger tillsammans med centralt förbrukade medel anslaget för motsvarande tid med 213 miljoner kronor. Se även *bilaga 4, tabell 4.1*.

Vid 2006 års utgång hade 95 procent av anslaget 2002-2006 förbrukats. Den förskjutning framåt i tiden av anslaget som skett genom regeringsbeslut 2005, tillsammans med effektivare genomförande av åtgärder gör att förbrukningen efter tidigare eftersläpningar nu får sägas vara i kapp med anslaget, vilket framgår av diagrammet ovan. Se även *bilaga 4, tabell 4.2*.

Den kyrkoantikvariska ersättningen ställer stora krav på investeringar av egna medel i församlingarna / samfälligheterna. Sammanlagt för de projekt – även stiftens egna – som avslutats 2002-2006 har ersättning utgått med 48 procent av den totala redovisade kostnaden. För konkreta vårdinsatser är siffran 41 procent, för skadeförebyggande åtgärder 52 procent. Även om det är angelägna arbeten som utförs, är den ekonomiska situationen i många fall sådan att det kan vara svårt att få fram det egna kapital som erfordras. Det förekommer att ansökta och beviljade arbeten inte kommer till utförande eller försenas av detta skäl, vilket påtalas av några stift i enkätsvaren. Den ersättningsprocent som ansetts utgöra den antikvariska kostnaden hos projekten kan behöva diskuteras, särskilt för landsbygds- och glesbygdsförsamlingar, där förutsättningarna att över huvud taget vårda sin egendom kan vara begränsade.

Ersättningen har regionalekonomiska effekter och även ekonomiska utjämnings effekter även om detta inte är ett uttalat eller ens avsett mål enligt prop. 1998/99:38. Årets ram för kyrkoantikvarisk ersättning motsvarar knappt tre öre i kyrkoavgift. Ser man till hur fördelningen över landet varit motsvarar den fem öre i landsbygd och ett öre i storstad.

Den kyrkoantikvariska ersättningen är ett betydelsefullt tillskott även om den mätt i öre kyrkoavgift kan förefalla obetydlig. Svenska kyrkans kostnader för fastighetsförvaltning 2005 var totalt 2 888 miljoner kronor. Kostnaden för kyrkobyggnader, kapell och kyrkor som var sammanbyggda med församlingslokaler var 1 499 miljoner kronor, varav 838 miljoner kronor avsåg underhåll och investeringar, resten var driftskostnader. År 2005 utbetalades 234 miljoner kronor i kyrkoantikvarisk ersättning. Den verkliga kostnaden för underhåll och investeringar var därmed 1 072 miljoner kronor, och den kyrkoantikvariska ersättningen 22 procent av detta belopp. Kostnader finns inte tillfreds-ställande redovisade per byggnad vilket erfordras om kostnaderna för de skyddade kyrkorna skall kunna särredovisas. I ekonomisk redogörelse för 2004 och 2005 har sådana uppgifter för underhåll begärts, men inte lämnats i sådan omfattning att de ger säkra uppgifter.

Det finns en rad hinder mot en rationell användning av anslaget. Ett är att församlingarna känner osäkerhet om möjligheterna att genomföra arbeten och därför inte tar fram tillräckligt genomarbetade ansökningar, eller att den egna finansieringen inte är löst eller ens ekonomiskt möjlig inom ramen för det normala budgetarbetet. Fördröjningar i projekt kan också ske genom svårigheter att upphandla kompetenta hantverkare eller att få tag på specialister på grund av stor efterfrågan på deras kunskaper. Flera stift har också i enkätsvaren påtalat att två års dispositionstid är för kort för att genomföra vissa typer av vårdprojekt. Möjligheter att under speciella omständigheter besluta om medel som skall förbrukas längre fram i tiden än under den normala tvåårsperioden har givits, men har inte utnyttjats förrän under 2007.

MÅL OCH RESULTAT

För kyrkoantikvarisk ersättning har hittills endast ett mycket allmänt mål fastlagts, att medlen skall användas så att de ger största möjliga bevarandeeffekt. Insatser till inventering och långsiktig vårdplanering skall uppmuntras, bl.a. med syfte att möjliggöra mer preciserade mål för medelsanvändningen.

Mål- och prioriteringsdiskussion sker fortlöpande, även om den mest framgår indirekt, genom de årliga yttrandena över ansökningar om kyrkoantikvarisk ersättning från länsstyrelser och från

Riksantikvarieämbetet. I rambesluten ges årligen rekommendationer som grundar sig på dessa yttranden och statistik över ansökningarna.

I bilaga 4 tabell 4.3 till 4.6 redovisas statistikuppgifter för den av stiftens hittills slutredovisade ersättningen. Statistiken bygger på uttag ur projekthanteringssystemet PHS. Alla projekt klassificeras efter objekttyp, objektindelning och åtgärd. *Objekttyp* anger vilken typ av kyrkligt kulturminne som berörs, *Objektindelning* vilken byggnadsdel eller motsvarande. *Åtgärd* grovindelas i inventering/planering, renovering/underhåll, skadeförebyggande åtgärder och information. Renovering/underhåll underindelas i en skala från genomgripande restaurering till löpande underhåll och drift. Skadeförebyggande åtgärd underindelas efter typ av åtgärd. Många ansökningar, särskilt i fråga om större restaureringar, kan vara svåra att klassificera, och brister i tillämpningen av systemet finns. Det är emellertid viktigt att dels ha en god uppfattning om till vilka objekt och åtgärder ersättningen går, dels också att få underlag för en differentiering i fråga om ersättningsprocent beroende på åtgärdstyp.

Tabell 6. Utbetalad kyrkoantikvarisk ersättning 2002-2006 i tusen kronor till avslutade projekt i förhållande till totalkostnad fördelat på församlingstyp, samt i förhållande till teoretiskt behov enligt måtten antal skyddade kyrkor och byggnadsyta skyddade kyrkor.

<i>Tätortsgrupp</i>	<i>Total-kostnad</i>	<i>Egen insats</i>	<i>Utbetalad ersättning</i>	<i>Procent</i>	<i>Ersättning uttryckt i tkr per skyddad kyrka</i>	<i>Uttryckt i kr per kvm skyddad kyrka</i>
Storstad	62 332	24 712	37 620	60%	396	631
Förort	130 829	84 117	46 712	36%	185	574
Större stad	93 968	60 178	33 790	36%	289	665
Medelstor stad	44 477	17 013	27 463	62%	178	565
Större tätort	121 196	68 691	52 506	43%	164	501
Mindre tätort	215 809	102 707	113 102	52%	159	481
Landbygd	308 774	169 281	139 493	45%	140	495
Glesbygd	77 574	44 752	32 822	42%	125	351
Samf. Gotlands kyrkor	40 742	28 479	12 263	30%	141	776
Stiftens	66 322	4 222	62 100	94%	21	47
Summa/genomsnitt	1 162 023	604 153	557 870	48%	192	519

SAMMANFATTANDE KOMMENTARER ÖVER UTBETALAD KYRKOANTIKVARISK ERSÄTTNING ÅREN 2002-2006.

Under 2002-2006, fram till 2007-02-14 har totalt 692 miljoner kronor utbetalats till stift, samfälligheter och församlingar. Samtliga projekt från 2005 års ram är slutredovisade, utöver ett antal för vilka stiftens fått dispens att slutredovisa under 2007. 2006 års ram får disponeras även 2007 varför ett antal projekt kan vara delutbetalade och därmed inte slutredovisats. Först vid slutredovisningen korrigeras verklig totalkostnad varvid en slutlig bild av vilka totala insatser ersättningen möjliggjort kan redovisas. *Tabell 6* visar totalkostnad och utbetald ersättning för avslutade projekt.

Av totalt utbetalade 692 miljoner kronor har 164 miljoner kronor gått till inventering samt vård- och underhållsplanering mm. 85 miljoner kronor har gått till projekt stiftens själva administrerar och resterande 79 miljoner kronor till planer beställda av församlingarna. De av stiftens administrerade projekten kan vara övergripande inventeringar eller planerings- och informationsinsatser, men är också till en del moment i vård- och underhållsplaner. Fördelat per skyddad kyrka har 56 000 kronor

utbetalats för inventering och planering åren 2002-2006. I *bilaga 5* förtecknas stiftsövergripande insatser som redovisats i rapporter inkomna till Svenska kyrkan på nationell nivå, och av *bilaga 7* framgår antalet genomförda och planerade vård- och underhållsplaner.

Av de 451 miljoner kronor som gått till konkreta renoverings- och vårdåtgärder har 191 miljoner kronor gått till åtgärder som klassificerats som restaurering/ mer omfattande åtgärder, 159 miljoner kronor till vård av engångskaraktär, 71 miljoner kronor till konservering och 25 miljoner kronor till vård av underhållskaraktär. 6 miljoner kronor har gått till övriga åtgärder, bl.a. projektering.

Till skadeförebyggande åtgärder har använts 77 miljoner kronor, varav 52 miljoner kronor gått till stöld- och brandförebyggande åtgärder, 7 miljoner kronor till förbättrad förvaring av kyrkliga inventarier, 5 miljoner kronor till säkrare elinstallationer, 9 miljoner kronor till förbättrade värmesystem och till övriga åtgärder 4 miljoner kronor.

Fördelningen på olika slag av kyrkliga kulturminnen visar att 497 miljoner kronor gått till insatser på kyrkobyggnader, 56 miljoner kronor till begravningsplatser, 59 miljoner kronor till kyrkliga inventarier samt 19 miljoner kronor till kyrkotomter. 61 miljoner kronor har gått använts för övergripande åtgärder som inte klassificerats på objekt, främst inventerings- och planeringsåtgärder.

Totalt har 995 projekt som gällt vård- och underhållsinsatser och 255 avseende skadeförebyggande åtgärder slutredovisats.

2007 ÅRS RAMBESLUT

För år 2007, med dispositionstid 2007-2008, har stiftet i beslut av Kyrkofondens styrelse den 7 juni 2006 tilldelats en beslutsram om totalt 297 miljoner kronor. Stiftet ansökte om ramar för att kunna bevilja 1 301 (2005: 1 462) projekt för totalt 660 (2005: 648) miljoner kronor och med ett kostnadsunderlag av 902 (2005: 838) miljoner kronor.

I beslutet ingick som tidigare år en delram för inventering och vård- och underhållsplanering, angiven med utgångspunkten att till dessa ändamål skulle kalkyleras högst 80 000 kronor per skyddad kyrka. Delramen är rekommenderande, stiftet har frihet att själva styra besluten till de angelägnaste åtgärderna, och uppföljning sker genom den statistik som kan utläsas ur PHS. I beslutet gavs en rad rekommendationer om stiftsövergripande arbete, och om redovisning av detta.

Av 2007 års beslutsram hade stiftet i februari 2007 beslutat om 253 miljoner kronor till 888 projekt. Till konkreta vårdinsatser har beslutats om 171 miljoner kronor, till skadeförebyggande åtgärder 47 miljoner kronor och till inventering och vård- och underhållsplanering 29 miljoner kronor. 161 projekt till ett ansökt belopp om 109 miljoner kronor har avslagits av olika skäl, en tredjedel eftersom de avstyrkts av länsstyrelserna och resten då det inte funnits medel att bevilja projekten.

KYRKOBYGGNADSBIDRAG 2007

I det kyrkliga utjämningsystemet har tidigare ingått en särskilt reglerad bidragsform som avsåg att stödja kostnadskrävande åtgärder på kyrkobyggnader hos betalningssvaga ekonomiska enheter. Från år 2007 fördelas dessa medel, 50 miljoner kronor, till stiftet enligt en fördelningsnyckel som i huvudsak utgår från den totala byggnadsytan hos kyrkorna i stiftet. Stiftet har frihet att själv besluta om vad medlen skall användas till. De har i de flesta fall beslutat att använda medlen – eller ett något större eller mindre belopp – för det tidigare åsyftade ändamålet. I några fall arbetar stiftet mer aktivt och sätter upp egna mål för fördelningen. Alla stift svarar i enkäten att det förekommer en samordning mellan kyrkoantikvarisk ersättning och kyrkobyggnadsbidrag, styrt av de mål som gäller för

respektive anslag. Samordningen kan dock vara av olika slag, några stift höjer det totala bidraget för ett projekt till betalningssvaga enheter med kyrkobyggnadsbidrag, andra styr bidraget till åtgärder eller objekt som inte är ersättningsberättigade enligt villkoren för kyrkoantikvarisk ersättning.

2008 ÅRS ANSÖKNINGAR

Ansökningar om kyrkoantikvarisk ersättning för 2008 inlämnades till stiftens senast 30 november 2006. Totalt hade 15 februari 2007 i PHS registrerats 1 231 (för 2007: 1 265) projekt med ett ansökt belopp om 563 (för 2007: 633) miljoner kronor, för ett totalt kostnadsunderlag av 715 (för 2007: 874) miljoner kronor. Alla ansökta projekt är ännu inte införda, bl.a. saknas ännu stiftens egna projekt.

STIFTENS PLANERING OCH ÖVERBLICK

Stiftens bedriver i ökande omfattning egna projekt, och bygger efterhand upp en organisation, inte bara för administration av kyrkoantikvarisk ersättning utan också för att driva byggnads- och kulturarvsfrågor. Några stift har stark styrning över arbetet med vård- och underhållsplaner och skaffar sig överblick den vägen, medan andra driver projekt som är stiftsövergripande i speciella delfrågor. Projekten kan ha tyngdpunkt på inventering av kulturvärden, skadesituation, eller säkerhetsfrågor, som underlag för styrda aktiviteter att råda bot på brister, eller för informationsinsatser.

Det kan också – i mindre omfattning – vara fråga om mer ”aktiva” projekt eller kampanjer som genomför skydds- eller bevarandeåtgärder samlat och mer rationellt än vad enskilda församlingar/samfälligheter skulle förmå. Stiftsövergripande projekt planeras och genomförs ofta i samarbete med länsstyrelser och läns museer, efter att initiativ först tagits i samrådsgrupperna. Stiftens har givits stor frihet att själva planera och genomföra projekt. Inför ramtilldelningen till stiftens skall dock projekten redovisas och uppgifter lämnas om vilka samråd som föregått projektansökan. Kyrkostyrelsen tar således i sin ramfördelning ställning till rambehov för genomförande av projekt, men normalt inte till själva projektansökan. Den styrning som skett, utöver vad som anges i villkors-skrivningen för kyrkoantikvarisk ersättning, har skett genom överläggningar och i handläggarkonferenser. Sedan hösten 2006 sker även projektredovisningar vid handläggarkonferenserna. En förteckning över dokument som avrapporterar stiftsövergripande projekt och andra större aktiviteter lämnas i *bilaga 5*. Några uttalanden ur stiftsenkäten:

Strängnäs stift har formulerat ett projekt för att få en översiktlig bild av kulturvärdena, vårdbehov samt församlingarnas förutsättningar till förvaltning av det kyrkliga kulturarvet. Tanken är att även se hur pastorala frågor styr kyrkornas användning och förändringar. Studien bedrivs i samarbete med länsstyrelserna, främst Länsstyrelsen i Södermanlands län. Studien utförs som en GIS-studie. En datafil/bas kommer att knytas till varje kyrka i GIS-underlaget. En inledande studie utförs i Tysslinge församling, Örebro län. En modell kommer att byggas upp för att visa hur en större undersökning kan genomföras. Stiftsstyrelsen har angett ramen för den inledande studien, som genomförs under våren 2007. (Strängnäs stift)

Översiktliga kyrkogårdsinventeringar pågår i hela stiftet. Sammanställning av kunskap om huvudorglar är färdig 2006. Upprättande av kyrkoarkiv för stiftet färdigt. Nyinventering av Eskilstunakistor utförd under 2006. Stiftets klimatprojekt med insamling av data och kunskapsunderlag från ett trettiotal kyrkor pågår, delrapport färdig. (Växjö stift)

Stiftets projekt ”Inventering av renoverings- och restaureringsbehov samt översiktlig kulturhistorisk bedömning av kyrkobyggnader i Stockholms stift, skyddade enligt 4 kap. lagen om kulturminnen m.m.” är slutfört. Inventerings- och besiktningsarbetet är genomfört och dokumenterat i rapportform. Totalt 44 kyrkobyggnader omfattas av projektet. Av dessa har 43 genomgått en antikvarisk statusbesiktning och 31 en byggnadsteknisk statusbesiktning. Konferensen den 6 april 2005 om vård och underhåll av kyrkliga inventarier (omnämnd ovan) kan ses som en del av detta projekt. (Stockholms stift)

SAMARBETET LÄNSSTYRELSER – STIFT I ARBETET MED KYRKOANTIKVARISK ERSÄTTNING

Samarbetet mellan stift och länsstyrelser fungerar i allmänhet bra. Det råder generellt stor samsyn om tillämpningen av målet ”största möjliga bevarandeeffekt”. Självfallet finns det en tendens till skiljaktigheter i synsätt i fråga om var fokus i satsningarna skall ligga. Skall ersättning gå till det som inte har inomkyrklig nytta, eller till det som skall användas på sikt? Hur skall hänsyn till församlingarnas ekonomiska förutsättningar tas, utan att ersättningen blir en utjämningsfaktor? Samarbetet stift/län fungerar allmänt bra.

Länsstyrelsernas prioriteringar har dock även 2006 visat orimligt höga andelar i högsta prioritet 1, akuta eller mycket angelägna åtgärder. Hur angelägna åtgärderna än är blir en sådan snedfördelning till liten hjälp vid fördelning av otillräckliga medel. Andelen prioritet 1 var så hög och ojämnt fördelad över landet att den inte kunde ges full genomslagskraft vid fördelningen av ram i juni 2006.

Centralt initierade projekt kring det kyrkliga kulturarvet

UTVÄRDERING OCH UPPFÖLJNING AV VÅRD OCH UNDERHÅLLSPLANERINGEN

Under 2005 påbörjades projektet *Uppföljning av arbetet med vård- och underhållsplanering*. Projektet syftar till att ge kunskap om vård- och underhållsprocessen och dess resultat. Dels så att kunskap kan återföras till stiftet och dels för en god överblick över vård-situationen för det kyrkliga kulturarvet, inför kontrollstationen 2009. Målet med uppföljningen är en riksövergripande, långsiktig planering som skall vara vägledande i samband med fördelning av kyrkoantikvarisk ersättning. Projektet slutredovisas i juni 2007.

Under 2005 utvärderade Riksantikvarieämbetet, på uppdrag av och i samarbete med Svenska kyrkan ett antal vård- och underhållsplaner från samtliga stift. Utvärderingen redovisades i februari 2006 i en skriftlig rapport som sedan utgjort underlag för en genomgång av villkoren för kyrkoantikvarisk ersättning, utarbetandet av den del av kyrkobyggnadsregistret som ger information om och ur vård- och underhållsplaner samt planering och utförande av kursen *Vård- och underhållsplanering i praktiken*.

Kursen har i samarbete mellan Svenska kyrkan, Svenska kyrkans Församlingsförbund och Riksantikvarieämbetet anordnats vid ett tillfälle per stift och riktar sig till anställda och förtroendevalda inom kyrkan med ansvar för fastighetsförvaltning. Avsikten med kursen har varit att stödja stiftens implementering av vård- och underhållsplaneringen. Den har erbjudit fortbildning av anställda och förtroendevalda inom den praktiska hanteringen av vård- och underhållsplaneringen vid den löpande skötseln och underhållet av kyrkobyggnader samt vid budget- och verksamhetsplanering.

Överlag kan man se att efterfrågan på informationsinsatser, kurser och vidareutbildningar för församlings- och samfällighetspersonal i den praktiska hanteringen i förvaltningen, dvs. skötsel och underhåll av kyrka, kyrkliga inventarier och kyrkogård är stor. Utbildning i daglig tillsyn, skötsel och underhåll är i hög grad fortfarande behövlig. Stift, länsstyrelser och läns-/regionmuseer har här en omfattande och tidskrävande uppgift som kommer att kräva fortsatt ekonomiskt stöd.

Stiftens arbete med tillsyn, rådgivning och samordning genom uppföljningar, kompletteringar och vidareutveckling av vård- och underhållsplaner pågår i allt högre utsträckning, i och med att mängden planer ökar och församlingar/samfälligheter behöver hjälp med att göra planerna till ett arbetsinstrument. För att kunna fullfölja rådgivnings- och stödfunktioner i fastighetsfrågor anställer flera stift byggnadsteknisk kompetens, en i kombination med antikvarisk kompetens positiv utveckling ur ett ekonomiskt och kulturhistoriskt perspektiv.

Flera stift befarar dock att deras resurser för granskning av vård- och underhållsplaner och det fortsatta arbetet med implementeringen av planeringen i församlingar/samfälligheter inte är tillräckliga.

2008 ska en utvärdering av vu-arbetet göras på stiftet. Kunskapsuppbyggnaden sker kontinuerligt genom bl.a. nya arkivrutiner där utförda arbeten och finansiering ställs i förhållande till redovisade behov och kulturhistoriska ställningstaganden. Behovet av praktisk rådgivning skall stödjas med byggnadsteknisk kompetens på stiftskansliet. (Växjö stift)

Stiftet planerar en vu-kurs för församlingarna. Kompletteringar kommer att utföras beträffande karakteriseringar samt att karakteriseringar utförs för de kyrkor som ännu inte har en sådan. Utvärdering av inventarieplaner som del av vu-plan planeras. En idéskiss har tagits fram, som ett första led i utvärdering av vu-planer. (Strängnäs stift)

DOMKYRKOPROJEKTET

Under 2005 påbörjades *Domkyrkoprojektet*. Projektet syftar till att kartlägga behovet av särskilt reserverade medel eller särskilt långsiktig planering för vård av större objekt, domkyrkor och andra riksobjekt. Målet är en övergripande långsiktig planering, varigenom de årliga beslutsramarna för kyrkoantikvarisk ersättning till stiftet kan sättas med särskild hänsyn till sådana stora projekt.

Generellt kan man vid fördelningen av kyrkoantikvarisk ersättning se behov av att särskild hänsyn skall kunna tas till kostnadskrävande objekt till följd av dessas byggnadstekniska och kulturhistoriska komplexitet. En sådan särskild hänsyn är i flera avseenden nödvändig för att motverka en snedfördelning av kyrkoantikvarisk ersättning mellan de i ett långsiktigt perspektiv kostnadskrävande domkyrkorna och övriga kyrkoobjekt, vilka även dessa i hög grad är beroende av kyrkoantikvarisk ersättning för vårdåtgärder.

I diskussionen om domkyrkornas behov av kyrkoantikvariska medel bör även frågan om domkyrkoförvaltarnas antikvaristekniska kompetens uppmärksammas. För de komplicerade förvaltningsuppgifter det gäller är ett fast långsiktigt engagemang av en domkyrkoarkitekt eller motsvarande angeläget, som kontinuerligt stödjer förvaltningen med byggnadsteknisk, arkitektonisk och kulturhistorisk sakkunskap.

Domkyrkoprojektet skall resultera i ett planeringsunderlag för fördelningen av större ersättningsbelopp som inte kan, eller bör, ske inom de stiftsvisa ramarna, utan istället måste ske genom en rikstäckande planering. Planeringsunderlaget skall ge en långsiktig samlad bild av vilka kulturhistoriska åtgärdsbehov som finns, kostnader för dessa åtgärder och behovet av kyrkoantikvarisk ersättning, tillsammans med andra vårdkostnader och andra direkta investeringsbehov i objekten. Därigenom skapas ett underlag för den fleråriga planeringen av kyrkoantikvarisk ersättning. Domkyrkoprojektet slutredovisas i juni 2007.

DIFFERENTIERAD ANVÄNDNING OCH FÖRVALTNING AV KYRKOBYGGNADER (DAK)

Kyrkorna är byggda, inredda och invigda för att församlingen skall fira gudstjänst. Under nästan tusen år har de uppförts i vårt land. De är präglade av när och var de har rests. De är en oundgänglig resurs i kyrkans tjänst åt Gud och människor. De utgör också ett omistligt kulturarv som skall bevaras. Svenska kyrkan som brukare och ägare har ett ansvar för detta. Det kyrkliga kulturarvet är även en nationell angelägenhet. Statens åtagande för att bevara det kyrkliga kulturarvet tar sig uttryck i kulturminneslagens 4 kap., och den kyrkoantikvariska ersättningen. Staten och kyrkan har den gemensamma uppfattningen att det kyrkliga kulturarvet skall bevaras och att det bevaras bäst genom att brukas för sitt ändamål.

Sedan länge har bruket av kyrkorna som *gudstjänstrum* minskat på många platser av olika orsaker, men å andra sidan har det vuxit fram andra bruk av kyrkobyggnaderna. Kravet på drift och underhåll av det kyrkliga kulturarvet i en ekonomi med ökade kostnader och minskade intäkter uppfattas som betungande av många församlingar och samfälligheter. Frågan om hur kyrkobyggnaderna förvaltas är därför av stor betydelse, då en god ekonomi är ett nödvändigt villkor för bevarandet. Eftersom bruket av kyrkobyggnaderna är en annan nödvändig förutsättning för att de skall bevaras är differentierade användningar intressanta. Kunskapen om dessa är dock fragmentarisk och projektets uppdrag är att ge en första sammanhängande översikt av dessa. En sådan överblick behövs också för att kunna utarbeta en policy för ett ännu bättre bruk och därmed bevarande av kulturarvet. Den policyfrågan ingår emellertid inte i projektets uppdrag.

Den andra huvudfrågan som skall belysas är om olika bruk och nya tekniker kan ge olika typer av förvaltningar, som i sin tur kan minska kostnaderna för drift och underhåll.

Projektet *Differentierad användning och förvaltning av kyrkobyggnader* skall således ge en klarare bild av hur en differentierad användning och förvaltning av kyrkobyggnaderna ser ut. Några exempel på olika bruk:

*Med differentierad användning avses att kyrkorummen används också på andra sätt än som rum för gudstjänst. Dessa sätt är andra kyrkliga bruk som undervisning, diakoni, mission, enskilda besök och administration – benämnda **andra interna kyrkliga bruk**. Hur frekvent är ett sådant internt kyrkligt bruk?*

*Med **samverkansbruk** menas att kyrkan samverkar med andra kulturinstitutioner, grupper eller individer. Det kan vara konserter, visningar, utställningar, drama, föredrag, etc. Hur allmänt är ett samverkansbruk?*

*Ett tredje bruk av annat slag är upplåtelse av kyrkor för gudstjänster i andra trossamfunds ordningar eller för uthyrning till annan verksamhet – benämnt **externt bruk**. Hur vanligt är det externa bruket?*

*Dessa olika bruk kallas **mångbruk**. För att underlätta vissa mångbruk har en del kyrkor byggts om. Hur ofta har detta skett? Skapar detta problem? Vilka? Hur tas det hänsyn till kyrkorummet som gudstjänstrum och kulturarv när det brukas på ett differentierat sätt?*

*Några kyrkor är ödekyrkor och brukas inte alls, de är inte ens tillgängliga för besök, t.ex. av säkerhetsskäl – **inget bruk**. Hur bevaras dessa byggnader och deras inventarier, när de inte är i bruk?*

*Andra har tagits ur bruk och överlåtits till andra ägare – **alternativ användning**. Hur många är de? Vilka nya användningar har de fått?*

För projektet och för överväganden om det kyrkliga kulturarvet överhuvudtaget krävs ett faktaunderlag om kyrkorna, deras egenskaper, kulturvärden, vårdbehov, driftskostnader och om deras användning, nuvarande och förväntad. Faktaunderlaget kommer delvis att sammanställas i Svenska kyrkans kyrkobyggnadsregister. Denna kunskap skall sedan ställas mot de behov och de ekonomiska förutsättningar som gäller för Svenska kyrkan och ge underlag för beslut om hur kyrkobyggnader i framtiden skall användas. Olika användningsintensitet och användningssätt ger olika kostnadsbild. Att ta en kyrka ur bruk och att eventuellt sälja den väcker en rad ekonomiska, praktiska och även juridiska frågor som, inom projektets ram, i möjligaste mån skall undersökas och därefter presenteras pedagogiskt som ett administrativt hjälpmedel. Projektet som bedrivs i ett nära samarbete med kulturmiljövårdens företrädare avses i huvudsak kunna slutföras under 2007.

BOKEN LEVANDE ARV – KYRKORUMSDOKUMENT I SVENSKA KYRKAN

Nya bruk och nya former för gudstjänstfirande kan leda till förändringsbehov i rummet. Genom en tänkt resa till platsen, byggnaden och rummet berättas i boken *Levande arv – teologisk eftertanke och*

praktiska råd vid förändring och bevarande av kyrkobyggnader, som utkommer i april 2007, om olika slags behov som påverkar rummets utformning. I ett förändringsarbete krävs medvetna och väl förberedda val i ett ansvarsfullt förvaltarekap. Här redogörs för aspekter på det kulturarv Svenska kyrkan förvaltar samt rådande lagstiftning och ansvaret för framtiden. Till boken hör ett antal studiefrågor. Boken utges av Svenska kyrkan och är resultatet av ett projekt med uppgift att skapa ett dokument för kyrkorummet med syfte att primärt stödja församlingar, men även exempelvis antikvariska myndigheter.

Stiftens projekt kring det kyrkliga kulturarvet och den kyrkoantikvariska ersättningen

I årets enkät till stiftens ställdes frågan om stiftens ansåg sig ha den överblick över det kyrkliga kulturarvet som erfordrades för att göra rimliga prioriteringar i fråga om kyrkoantikvarisk ersättning. Stiftens anser sig nu överlag ganska väl rustade, genom de satsningar som skett med karakteriseringar och vård- och underhållsplaner.

Enligt villkoren för kyrkoantikvarisk ersättning skall det stiftsövergripande arbetet prioriteras, med syfte att skapa förutsättningar för riktiga prioriteringar av ersättningsmedel, och för att öka medvetenheten om vårdbehov och kvaliteten i vårdinsatserna. Stora belopp har hittills disponerats av stiftens för dessa arbetsuppgifter och det är angeläget att sprida kunskap om resultaten även utanför respektive stift, för att ta tillvara metodutveckling och skapa ökad samverkan. En sammanställning av till vilka ändamål medel sökts och beviljats av stiftens till egna projekt åren 2002-2006 har genomförts, som planeringsunderlag för prioriteringar 2007. Totalt har hittills 92 miljoner kronor beslutats till stiftsövergripande projekt, varav 62 miljoner kronor betalats ut. I flera fall bör i framtiden en starkare samordnad projektorganisation skapas för att ta tillvara resultat och undvika dubbelarbete.

Centralt arbete, Svenska kyrkan på nationell nivå

Den centrala hanteringen av kyrkoantikvarisk ersättning har under år 2006 omfattat följande moment utöver vad som redovisas i särskilda projekt:

- Beredning av rambeslut, uppföljning och redovisning - ekonomiskt och resultatmässigt, enligt fastlagt schema för ersättningssystemets årscykel.
- Fortsatt översyn av de antagna villkoren för kyrkoantikvarisk ersättning. Beslut om att vård- och underhållsplanerna skall finnas registrerade och tillgängliga har fattats.
- Fortsatt utveckling av PHS för kyrkoantikvarisk ersättning samt utveckling av rapportuttag. Stiftens arbetar nu rutinmässigt med systemet.
- Informations- och kontaktseminarier med stiftshandläggarna tre gånger under året varav ett tillsammans med länsstyrelsernas och läns museernas handläggare, samt löpande kontakt och rådgivning till stiftshandläggarna.
- Ajourhållning av information om kyrkoantikvarisk ersättning samt vård- och underhållsplanering på Svenska kyrkans hemsida.
- Förarbete för ett kyrkobyggnadsregister och en fastighetsenkät som går till de ekonomiska enheterna våren 2007.

I tabell 7 redovisas vilka kostnader av kyrkoantikvarisk ersättning som gått till utvecklingsmoment i arbetet på nationell nivå. Årets aktiviteter framgår också av kalendarium, *bilaga 8*.

Tabell 7. Centrala planerings-, utrednings- och informationsinsatser bekostade av kyrkoantikvarisk ersättning, tusentals kronor. År är bokslutsår, insatsen kan ha skett tidigare.

Åtgärd	2002	2003	2004	2005	2006	Anm
Anlitande av kulturhistorisk expertis	287	330	755	557	725	Konsult
PHS, projekthanterings-system	1 046	479	389		100	Utvecklingskostnad, konsult och eget arbete
Kurser i vård- och underhållsplanering	446		329			Även utvecklingskostnad, framtagning av kursunderlag
Anbudsunderlag resp. Uppföljning av vu-planering	163			669 324	593	Uppdrag till RAÄ Eget arbete
Att vårda en kyrka			611			Handbok
Stuleturkyrkan.nu			125			Uppbyggnad av hemsida
DAK-projekt					95	
Smärre nationella projekt			91	146		
Information mm	257	18	11	47	82	Tryckning, distribution, infomöten
Summa	2 199	827	2 311	1 743	1 593	

Samrådsgrupperna

RAPPORT FRÅN CENTRALA SAMRÅDSGRUPPEN

Centrala samrådsgruppen för det kyrkliga kulturarvet har haft följande sammansättning under år 2006: För Svenska kyrkan: biskop Ragnar Persenius, Uppsala stift, ordföranden i Kyrkofondens styrelse Bertil Persson, enhetschef Lena Källgren Rommel, förbundsdirektör Torbjörn Zygmunt och fastighetskonsulent Märta Lilja.

För Riksantikvarieämbetet: riksantikvarie Inger Liliequist med överantikvarie Per-Magnus Nilsson som ersättare samt avdelningschef Birgitta Johansen, bitr. avdelningschef Anita Bergensträhle-Lind och förste antikvarie Ulf Gyllenhammar.

Svenska kyrkan har svarat för kanslifunktionen genom planeringssekreterare Inger Göthson fram till den 30 september 2006 och därefter genom teol. dr. Boel Hössjer Sundman. Centrala samrådsgruppen har haft fyra sammanträden under året.

Under år 2006 fick Centrala samrådsgruppen information om pågående nationella projekt inom Svenska kyrkan, som bedrivs i samarbete med Riksantikvarieämbetet och Svenska kyrkans församlingsförbund. Det gällde det s.k. domkyrkoprojektet, uppföljningen av vård- och underhållsplaneringen och projektet differentierad användning och förvaltning av kyrkobyggnader. Behovet av utbildning och fortbildning har diskuterats. Samtal har förts om tolkningen av de villkor som gäller för den kyrkoantikvariska ersättningen och om kommande utvärdering inför den första kontrollstationen, som skall ske år 2009, enligt överenskommelsen mellan staten och Svenska kyrkan. Samrådsgruppen

ansåg att det fanns ett behov av en repetition av förutsättningarna för den Centrala samrådsgruppens arbete. En promemoria om Centrala samrådsgruppens roller och uppgifter har därför tagits fram. Promemorian skall kompletteras bl. a. med hur gruppens uppgifter ser ut idag och i framtiden. Denna promemoria skall också kunna fungera som ett underlag för de regionala samrådsgrupperna. Diskussioner har förts om en utvärdering av det hittillsvarande arbetet inför de kommande förhandlingarna med regeringen om fortsatt kyrkoantikvarisk ersättning efter år 2009.

Den 10-11 maj 2006 anordnade Centrala samrådsgruppen i samarbete med den regionala samrådsgruppen i Lunds stift den årliga konferensen kring det kyrkliga kulturarvet på Stiftsgården Åkersberg. I konferensen deltog ett hundratal personer som inbjudits från de regionala samrådsgrupperna, anställda vid Riksantikvarieämbetet och Kulturdepartementet samt anställda och förtroendevalda inom Svenska kyrkans nationella nivå. Temat för konferensen var *Differentierad användning och förvaltning av kyrkor*. Riksantikvarie Inger Liliequist inledde konferensen och därefter presenterades Allhelgonakyrkan på Ven, som blivit Brahemuseum. Vidare presenterades Örja kyrka i Landskrona församling, som är avlyst som kyrka och där samtal pågår med en ortodox församling om övertagande. Ett projekt som innebar att församlingshem skulle anordnas i ena korsarmen i Torrlösa kyrka i Svalövsbygdens församling presenterades också. Under konferensens andra dag belystes problematiken i Trefaldighetskyrkan i Karlskrona, Länsstyrelsen föredrog dess speciella kulturhistoriska värden, och församlingen beskrev sitt önskemål om att ta bort bänk-inredningen för att göra kyrkorummet mer användbart. Överantikvarie Per-Magnus Nilsson talade om hur resonemangen gick i de antikvariska frågorna inför relationsförändringen. Arkitekt Lotta Gustafsson talade om ett mångfunktionellt kyrkorum. Dagen avslutades med en paneldebatt över konferensens tema. Konferensens tema upplevdes som angeläget och samtal fördes i en öppen atmosfär.

DE REGIONALA SAMRÅDSGRUPPERNA

De regionala samrådsgruppernas verksamhet följs regelbundet av Centrala samrådsgruppen genom den sammanställning av de viktigaste uppgifterna i de regionala samrådsgruppernas protokoll, som utarbetas av Centrala samrådsgruppens sekreterare. Det kan konstateras att det nu är cirka 150 personer i stiftet som är engagerade i de regionala samrådsgruppernas arbete. Samrådsgrupperna bedriver en omfattande verksamhet med bl.a. kurser, seminarier och studiebesök. Samrådet mellan samrådsgrupperna ökar liksom kunskaps- och erfarenhetsutbytet. Samtal har förts om principerna för fördelning av den kyrkoantikvariska ersättningen, om kyrkobyggnadernas framtida användning så att de förblir en tillgång såväl nationellt som internationellt samt om den kyrkoantikvariska ersättningen efter år 2009. Förutom vård- och underhållsplaner, inventeringar och karakteriseringar har frågor om säkerhet, brand- och stöldskydd, energi- och försäkringsfrågor diskuterats.

I Centrala samrådsgruppen har vid flera tillfällen framhållits att samarbetet mellan de kulturvårdande myndigheterna och Svenska kyrkan har utvecklats i mycket positiv riktning. Kunskapen och förståelsen för våra olika organisationer och verksamhetsområden har lett till ökad kunskap och förståelse i vårt gemensamma arbete och i våra olika roller.

Tabell 8. Enkätuppgifter över stiftens och kyrkokansliets årsverken för kyrkoantikvariska frågor under 2006. Siffran för konsultinsats avser insats administrerad av stiftet, i de flesta stift görs vård- och underhållsplaner genom församlingar/samfälligheter. A= antikvarisk kompetens, B= byggnadsteknisk kompetens

Stift	Internfinansierat			Finansierat med KAE			Konsultinsats finansierad m. KAE	
	Handläggning	Inventering/ planering/ information	Därav med antikvarisk – teknisk kompetens	Handläggning	Inventering/ planering/ information	Därav med antikvarisk / teknisk kompetens	Inventering/ planering/ information	Därav med antikvarisk / teknisk kompetens
1 Uppsala	0,80			0,10	0,90	B 1,00		
2 Linköping	0,40	0,35	A 0,75					
3 Skara	1,00		A 1,00					
4 Strängnäs	0,80		A 0,50		1,00	A 1,00	0,10	
5 Västerås	1,00				0,50	A 0,50		
6 Växjö	0,50		A 0,50	1,25	2,00	A 2,50		
7 Lund	1,50		A 1,00					
8 Göteborg	0,15		A 0,15	0,45	0,40	A 0,85	2,50	A 1,50
9 Karlstad	0,40	0,80	B 1,00					
10 Härnösand	0,75	0,50	A 1,00				2,50	A 1,50 B 1,00
11 Luleå	0,50		B 0,20		0,25	B 0,25	0,50	
12 Visby	0,40						7,00	A 2,00
13 Stockholm	0,10	0,10					0,70	A 0,70
Summa	8,30	1,75		1,80	5,05		13,30	
Kyrkokansliet	0,50			0,50	1,50	A 2,00		
Summa	8,80	1,75	A 4,90 B 1,20	2,30	6,55	A 6,85 B 1,25	13,30	A 5,70 B 1,00

Kompetens och resursfrågor

Stiftsbidraget höjdes från och med år 2002 med 300 000 kronor per stift för stiftens handläggning av kyrkoantikvarisk ersättning. Efterhand som behovet av aktivt och fackmässigt rådgivande arbete gentemot församlingarna har växt har stiftet stärkt sin bemanning och även kompetens. För arbetet erfordras både antikvariskt och byggnadstekniskt kunnande. Stiftet har löst kompetensbehovet på olika sätt. I sju stift har stiftsantikvarier varit anställda under 2006 för handläggning eller för inventeringsuppgifter, i andra har samarbetet med regionala museer eller andra konsulter förstärkts. Tre stift har inom stiftskansliet tillgång till byggnadsteknisk kompetens, för handläggning och för rådgivning. Omfattning av arbetet inom stiftet samt förekomsten av stiftsantikvarier och motsvarande framgår av *tabell 8*. Inom Svenska kyrkan på nationell nivå har under året antikvarisk kompetens motsvarande två heltider anlitats för dels det konkreta arbetet med kyrkoantikvarisk ersättning och dels utvärdering av vård- och underhållsplaneringen samt DAK-projektet.

UTBILDNING

Svenska kyrkan på nationell nivå har vidare anordnat fyra seminarie- och konferensdagar för stiftens handläggare, delvis även för länsstyrelsernas och museernas handläggare. Vår och höst hålls stiftshandläggarmöten för att gemensamt följa upp arbetet med ersättningen och vård- och underhållsplaneringen. I februari ordnades en skydds- och säkerhetsdag och en seminariedag under hösten ägnades åt redovisning av intressanta övergripande projekt, bedrivna med stöd från stiftet eller Svenska kyrkan på nationell nivå.

Av enkäten till stiftet framgår att det även år 2006 pågått en livlig verksamhet med informationsdagar, kontraktsdagar, kurser och studiebesök, dels för personal på regional nivå, dels också för församlingarnas ansvariga. Informationsmaterial har producerats, och information har också kanaliserats till de periodiska publikationer som finns i flera stift.

En 2-dagarskurs: "Att vårda en kyrka": om skonsam städning, förvaring och daglig skötsel av inventarier, förebyggande av skador på kyrkobyggnader, klimat i kyrkan, generellt om kyrkoantikvarisk ersättning och KML. Medverkande: stiftsantikvariern, två konservatorer, en klimatexpert och en arkitekt. Målgrupp: förtroendevalda, kyrkvårdar och –vaktmästare. En endagskurs på temat vård och daglig skötsel av inventarier ordnades, medverkade gjorde stiftsantikvariern, två konservatorer samt en handläggare från länsstyrelsen. Målgrupp som ovan. Medverkan vid Kyrkomusiksymposiet i Göteborg där stiftsantikvariern, stiftets musikkonsulent samt två orgelexperter presenterade den pågående orgelinventeringen vid ett flertal tillfällen. Målgrupp: kyrkomusiker, förtroendevalda och övriga intresserade. (Göteborgs stift)

Fem årliga regionala informationsdagar på olika platser inom stiftet, riktade till personal och förtroendevalda i församlingarna. (Uppsala stift)

Genom ett samarbete mellan Svenska kyrkan, Svenska kyrkans Församlingsförbund och Riksantikvarieämbetets antikvarisk-tekniska avdelning har kursen *Vård- och underhållsplanering i praktiken* anordnats vid ett tillfälle per stift under perioden april 2006 till februari 2007. Kursen riktar sig till tjänstemän och förtroendevalda inom församlingar och samfälligheter med ansvar för fastighetsförvaltning. Den syftar till att fortbilda inom den praktiska hanteringen av vård- och underhållsplaneringen vid den löpande skötseln och underhållet av kyrkobyggnaden samt vid budget- och verksamhetsplanering. Totalt har ca 730 deltagare från 331 enheter deltagit i kursen, över en tredjedel av församlingarna/samfälligheterna har därmed deltagit.

BEHOV AV KOMPETENSUTVECKLING OCH FORSKNING

Stiftet har i enkäten ofta berört informations- och kunskapsfrågor. Västerås stift har under året i samarbete med högskolan Dalarna arbetat med att ta fram en kurs, *Kulturarvsförvaltning med inriktning mot kyrkorum och kyrkotraditioner*. Tanken är att en fördjupad, men praktisk förvaltarutbildning behövs, som ökar insikten om att man vid förvaltning av kyrkan och den kyrkliga miljön måste ta hänsyn till både kulturhistoriska och kyrkliga värden.

Behov har från flera håll uttryckts av att man centralt anordnar utbildning angående vård, bruk och förvaltning av kyrkor och kyrkomiljöer, såväl skyddade enligt 4 kap. lagen om kulturminnen m.m. som idag oskyddade.

Utbildningen ska ha teologisk och antikvarisk inriktning och erbjudas teologer, konstvetare, byggnadsantikvarier, konservatorer, arkitekter samt förtroendevalda och anställda i Svenska kyrkan med förvaltningsansvar. Syftet med en utbildning av detta slag är att öka kunskapen om kyrkobyggnaden och kyrkomiljön med dess rika och värdefulla innehåll hos dem som har att vårda, bruka och förvalta dessa, utgörande vårt gemensamma kulturarv. Utbildningen kan genomföras i samarbete med de teologiska och konstvetenskapliga institutionerna och då omfatta 5 alternativt 10 högskolepoäng. Ett första steg mot en

mer permanent utbildning kan vara att en första utbildningsomgång genomförs som ett pilotprojekt som får utvärderas i sedvanlig ordning. (Stockholms stift)

I användningen av den kyrkoantikvariska ersättningen har kunskapsfrågorna prioriterats. Information till församlingar/samfälligheter om vård- och underhållsplanering samt skötsel har varit omfattande. En stor satsning har skett på att lyfta fram kunskapen om de kulturhistoriska värdena och om vård-situationen genom karakteriseringsprojektet och genom utarbetande av vård- och underhållsplaner. Vi har i medvetande om de uttalanden som finns i prop. 1998/99:38 om att ersättning inte skall gå till kompetensutveckling, satsat på dessa åtgärder som, utan att vara direkt kompetensutveckling, skall göra kyrkans förtroendevalda och anställda bättre skickade att ta hand om kulturarvet. Detta har varit nödvändigt för att snabbt komma till en ökad medvetenhet och kunnig diskussion om kyrkobyggnadernas dubbla roller, kulturarv och gudstjänstrum i förening.

Det finns även behov av fördjupning av fackkunskaperna bland handläggare och konsulter. Det kyrkliga kulturarvet har i dag inte det genomslag i specialistutbildningen som skulle motiveras av dess omfattning, dess komplexitet och den folkliga förankring det otvivelaktigt har. Kyrkor är viktiga besöksmål för turism och viktiga symbolbyggnader i sin bygd med en betydelse långt utanför kyrkans egen aktiva medlemskrets. Svenska kyrkan är beredd att ta sin del av ansvaret för intern kompetensutveckling och kunskapsförsörjning som, liksom annan kunskapsförmedling, behöver vara forskningsbaserad. Av särskild betydelse i detta sammanhang är forskningsprojektet *Sveriges kyrkor*, som Riksantikvarieämbetet inte har för avsikt att fortsätta driva. Det är utomordentligt viktigt att projektet, både som forskande verksamhet och som arkiv för kyrkoforskning får en ny huvudman och garanteras en rimlig ekonomi för sin överlevnad.

Vi önskar en fortsatt diskussion om hur ett framtida ansvar för utbildnings- och forskningsfrågorna skall fördelas, hur förbättringar av kunskapen om det kyrkliga kulturarvet skall kunna genomföras och hur detta gemensamma ansvarstagande skall organiseras.

AVSLUTNING

Härmed överlämnas Svenska kyrkans redovisning för år 2006 avseende de kyrkliga kulturvärdena och användningen av den kyrkoantikvariska ersättningen. Vi emotser fortsatta samtal om det kyrkliga kulturarvet.

Anders Wejryd
Kyrkostyrelsens ordförande

Helén Ottosson Lovén
Ekonomi & finanschef

KOPIA FÖR KÄNNEDOM

Riksantikvarieämbetet
Samtliga stift
Svenska kyrkans församlingsförbund
Centrala samrådsgruppen

De regionala samrådsgrupperna
Samtliga länsstyrelser, kulturmiljö (e-post)
Samtliga läns museer (e-post)

Bilaga 1. Förändringen av antalet kyrkor 2000-2006

Tabell 1.1 Invigda kyrkor, ägda eller förvaltade av Svenska kyrkan 2000-01-01, därefter formellt tagna ur bruk. Fetstil anger byggnader skyddade enligt kulturminneslagen.

År	Kyrka	Församling/samf.	Stift	Byggår, skydd	Anm, såld, riven etc.
2001	Sandbyhovskyrkan	Norrköping ks.	Linköping	Nej	Sjukhuskapell, sålt 2001, används
2001	Gåsö kapell	Lysekils ks	Göteborg	1955, nej	Såld 2001 till samfällighetsförening (ej formellt tagen ur bruk)
2002	Istrums kapell	Eggby förs	Skara	1927, ja	Såld till bostadsändamål
2002	Odarslövs k:a	Lunds ks	Lund	1100-tal, ja	Stängd sedan 1990-tal
2003	Stugsunds kyrka	Söderhamn	Uppsala	1925, ja	Såld 2005 till bostad och verksamhet
2003	Kyrketorps kapell	Töreboda förs	Skara	1931, ja	Såld till bostadsändamål
2003?	Rosengårdskyrkan	Malmö ks	Lund	Nej	
2003?	S:t Katarinas kyrka	Malmö ks	Lund	Nej	
2003?	Mellanhedskapellet	Malmö ks	Lund	Nej	
2004	Andreaskyrkan	Tomas förs., Gävle	Uppsala	1977, nej	Såld till bostadsstiftelse som samlingslokal
2004	Allhelgonakyrkan /S:t Ibbs nya k:a)	S:t Ibbs förs.	Lund	1899, ja	Såld till Statens fastighetsverk, Tycho-Brahe-museum
2004	Söråkers kapell	Stiftet	Härnösand	Nej	Såld 2004 till privatperson
2004	Vinlidens k:s	Lycksele	Luleå	1959, nej	Såld 2005
2004	Hällneborgs småkyrka	Oviken, Myssjö och Hackås ks	Härnösand	Nej	Såld 2002 till byförening
2004	S:t Eskils kapell	Helsingborgs ks	Lund	Nej	Såld
2004	S:t Jakobs kapell	Malmö ks	Lund	Nej	Såld
2005	Örja k.a	Landskrona ks	Lund	1868, ja	Ej använd på 10 år
2005	Viksjo k:a	Järfälla	Stockholm	1971, nej	Vandringkyrka, ersatt av ny kyrka
2005	Maglarps nya kyrka	Hammarlövs förs	Lund	1908, ja	Rivningsbeslut av Regeringsrätten
2005	Vallviks kyrka	Söderala	Uppsala	1955, nej	
2005	Fruängens kyrka nu Vårfrukyrkan	Brännkyrka församling	Stockholm	1963, nej	Kyrkorummet taget ur bruk 2005 i samband med att Vårfrukyrkan invigdes (samma byggnad som tidigare men tillbyggd med bl.a. nytt kyrkorum)
2005	Edsåsens kapell	Stiftet	Härnösand	Nej	Såld till privatperson
2005	Sörgårdens kapell	Stigsjö Viksjö förs	Härnösand	Ja	Såld till privatperson
2006	Mariakyrkan	Danderyds församling	Stockholm	1959, nej	"Villabyggnad" såld 2006 till stiftelse inom vårdsektorn
2006	Mjälalhults kapell	Torups förs	Göteborg	1923, ja	Dela av skolbyggnad är till salu
2006	Vårfrukyrkan	Göteborgs ks	Göteborg	1972, nej	Distriktskyrka
2006	Krångede kyrksal	Ragunda förs	Härnösand	Nej	Del av skolbyggnad, såld av kommunen till privatperson

Tabell 1.2 Nyinvidda kyrkor efter 2000-01-01, ägda eller förvaltade av Svenska kyrkan. Tidigare invigda, överlåtna till Svenska kyrkan efter år 2000 ingår ej.

År	Kyrka	Församling/samf.	Stift	Byggår	Anm
2000	Kummelby k:a	Sollentuna förs	Stockholm	2000	
2001	Bagarmossens kyrka	Skarpnäcks förs	Stockholm	2001	
2001	Furulundskyrkan	Partille-Sävedalens ks	Göteborg	2001	
2002	Sjöstadskapellet	Sofia förs	Stockholm	2002	
2002	Viskans kapell	Kinnarumma ks	Göteborg		Tillbyggnad av församlingshem, ersätter Viskafors kyrka
2004	Ljusets kyrka	Botkyrka förs	Stockholm	2004	
2005	Viksjo nya kyrka	Järfälla ks	Stockholm	2005	Ersätter äldre vandringskyrka
2005	Vårfrukyrkan	Brännkyrka förs	Stockholm	2005	Kyrkorummet tillbyggnad till äldre kyrka

Bilaga 2. Kyrkstatistik, antal sammankomster enligt ekonomisk redogörelse för 2005.

Tabell 2.1 Kyrkornas användning mätt i antal sammankomstillfällen 2005 fördelat på församlingstyp. Enkätuppgifter, 3 313 svar, för 2004 3 363 svar.

Grupp	Inga	1-9 tillfällen	10-19 tillfällen	20-49 tillfällen	50-99 tillfällen	100-199 tillfällen	200-399 tillfällen	Över 400 tillfällen	Totalt
1 Storstad	1		2	3	6	28	44	40	124
2 Förort		5	19	60	64	75	63	21	307
3 Större stad	3	1	3	16	29	38	42	32	164
4 Medelstor stad	2	7	13	33	51	61	27	20	214
5 Större tätort	3	18	9	70	92	110	56	14	372
6 Mindre tätort	3	9	40	232	249	169	52	17	771
7 Landsbygd	13	24	107	407	338	139	12		1040
8 Glesbygd	6	37	33	65	121	51	8		321
Totalt	31	101	226	886	950	671	304	144	3313
Totalt, procent	1%	3%	7%	27%	29%	20%	9%	4%	100%
Totalt 2004, procent	1%	3%	6%	26%	29%	21%	9%	4%	100%

Tabell 2.2 Antal tillfällen kyrkan använts för sammankomster utanför församlingens egen verksamhet 2005 fördelat på församlingstyp. Enkätuppgifter, 2 767 svar, för 2004 2 369 svar.

Grupp	aldrig	1-9 gånger	10-19 gånger	20-49 gånger	50-99 gånger	100 gånger och mer	Totalt
1 Storstad	33	28	18	9	15	11	114
2 Förort	150	66	28	7	11	4	266
3 Större stad	76	35	17	7	6	7	148
4 Medelstor stad	108	53	11	19	5		196
5 Större tätort	154	114	23	19	6	3	319
6 Mindre tätort	396	200	45	15	5	4	665
7 Landsbygd	569	181	22	10	6	1	789
8 Glesbygd	132	112	17	8	1		270
Totalt	1 618	789	181	94	55	30	2 767
Totalt, procent	58%	29%	7%	3%	2%	1%	100%
Totalt 2004, procent	57%	29%	7%	3%	2%	2%	100%

Bilaga 3. Kyrkstatistik, tillgänglighet genom öppethållande enligt ekonomisk redogörelse för 2005

Tabell 3.1 Kyrkornas öppethållande år 2005, dagar per år fördelat på församlingstyp.

Grupp	Stängd	1-9 dagar	10-49 dagar	50-99 dagar	100-199 dagar	200-299 dagar	300-349 dagar	350 och mer	Totalt antal svar
1 Storstad	2	1	3	9	14	16	36	36	117
2 Förort	7	6	39	34	65	44	55	56	306
3 Större stad	2	1	9	14	21	23	41	51	162
4 Medelstor stad	12	5	18	12	38	39	37	59	220
5 Större tätort	17	11	22	37	96	47	47	99	376
6 Mindre tätort	33	3	85	139	171	129	67	124	751
7 Landsbygd	54	22	156	167	302	156	59	111	1 027
8 Glesbygd	17	16	36	60	87	32	17	55	320
Lagskyddade, (KML 4:3, 4:4)	120	47	324	435	730	406	268	518	2 848
Ej lagskyddade	24	18	44	37	64	80	91	73	431
Totalt	144	65	368	472	794	486	359	591	3 279

Tabell 3.2 Kyrkornas öppethållande år 2005, dagar per år fördelat på församlingstyp i procent. Nederst motsvarande siffror för 2004.

Grupp	Stängd	1-9 dagar	10-49 dagar	50-99 dagar	100-199 dagar	200-299 dagar	300-349 dagar	350 och mer	Totalt antal svar
1 Storstad	2%	1%	3%	8%	12%	14%	31%	31%	100%
2 Förort	2%	2%	13%	11%	21%	14%	18%	18%	100%
3 Större stad	1%	1%	6%	9%	13%	14%	25%	31%	100%
4 Medelstor stad	5%	2%	8%	5%	17%	18%	17%	27%	100%
5 Större tätort	5%	3%	6%	10%	26%	13%	13%	26%	100%
6 Mindre tätort	4%	0%	11%	19%	23%	17%	9%	17%	100%
7 Landsbygd	5%	2%	15%	16%	29%	15%	6%	11%	100%
8 Glesbygd	5%	5%	11%	19%	27%	10%	5%	17%	100%
Lagskyddade, (KML 4:3, 4:4)	4%	2%	11%	15%	26%	14%	9%	18%	100%
Ej lagskyddade	6%	4%	10%	9%	15%	19%	21%	17%	100%
Totalt	4%	2%	11%	14%	24%	15%	11%	18%	100%
Totalt 2004	5%	1%	10%	14%	25%	15%	11%	19%	100%

Bilaga 4. Fördelning av kyrkoantikvarisk ersättning

Tabell 4.1. Utfall av fördelad ram resp. fördelning av beslutsram 2002-2007. Tusental kronor.

Stift	Utfall 2002	Utfall 2003	Utfall 2004	Utfall + förskjutet ram 2005	Ram 2006	ram 2007	summa 2002-2007	antal skyddade kyrkor	tkr/skydda d kyrka
1 Uppsala	1 745	9 869	9 291	23 459	23 000	21 000	88 363	252	351
2 Linköping	4 903	16 908	20 851	21 840	27 000	28 000	119 502	232	515
3 Skara	3 664	12 289	21 609	23 470	29 000	33 000	123 032	367	335
4 Strängnäs	1 231	5 714	18 790	15 217	21 000	20 000	81 951	176	466
5 Västerås	2 449	12 238	18 000	12 659	21 000	31 000	97 346	158	616
6 Växjö	3 176	10 208	9 178	31 865	43 000	26 000	123 427	284	435
7 Lund	8 716	14 186	35 421	27 019	31 000	11 000	127 343	465	274
8 Göteborg	4 275	9 700	17 012	35 712	33 000	41 000	140 699	318	442
9 Karlstads	2 028	4 728	8 542	6 131	16 000	18 000	55 429	150	370
10 Härnösand	1 290	8 116	12 962	13 242	14 000	14 000	63 610	186	342
11 Luleå	2 367	9 534	7 053	9 579	5 000	7 000	40 533	126	322
12 Visby	2 598	9 712	13 780	21 707	29 000	29 000	105 796	94	1 125
13 Stockholm	6 365	9 852	15 335	17 877	8 000	18 000	75 429	107	705
Totalt	44 807	133 053	207 824	259 776	300 000	297 000	1 242 460	2 915	426
Centralt	2 202	827	2 311	1 743	1593	2 000	10 676	2 915	4
Totalt	47 009	133 880	210 135	261 519	301 593	299 000	1 253 136	2 915	430

Tabell 4.2. Förbrukning av medel 2002-2006 enligt bokslut. Tusental kronor

Stift	Utbet 2002	Utbet 2003	Utbet 2004	Utbet 2005	Utbet 2006	Utbet 2002-2006
1 Uppsala	220	3 385	8 850	16 729	18 070	47 253
2 Linköping	27	7 496	12 057	33 109	21 474	74 163
3 Skara	1 508	4 424	13 953	26 304	21 859	68 047
4 Strängnäs	172	4 360	5 368	17 667	12 534	40 101
5 Västerås		5 363	9 450	20 067	16 372	51 252
6 Växjö	1 741	2 951	9 913	21 425	14 428	50 459
7 Lund	1 180	8 326	11 980	38 266	22 558	82 309
8 Göteborg	1 500	5 630	9 465	23 808	28 910	69 314
9 Karlstad	788	2 009	2 040	14 123	14 386	33 346
10 Härnösand	600	4 021	7 346	11 255	11 863	35 084
11 Luleå	1 621	6 738	4 008	7 495	8 708	28 570
12 Visby	2 080	7 536	11 745	17 174	22 725	61 260
13 Stockholm	2 351	5 940	3 172	21 743	18 595	51 800
centralt	2 202	827	2 311	1 743	1 593	8 675
Summa	15 990	69 004	111 656	270 909	234 075	701 633
Anslag	50 000	100 000	150 000	200 000	235 000	735 000
Ack. förbrukning	32%	57%	66%	94%	95%	95%

Tabell 4.3. Utbetalad kyrkoantikvarisk ersättning 2002-2006, indelat på åtgärd i miljoner kronor, utbetalningar till 2007-02-14.

Stift	Inventering, planering, information	Vårdinsatser	Projektering	Förebyggande insatser	Totalt
01 Uppsala stift	9,9	33,9	0,2	3,4	47,3
02 Linköpings stift	25,5	38,9	0,0	9,6	74,1
03 Skara stift	17,9	33,9	0,1	15,6	67,5
04 Strängnäs stift	13,3	17,9	0,1	8,8	40,1
05 Västerås stift	10,0	34,7	0,9	5,2	50,8
06 Växjö stift	9,7	38,5	1,6	0,9	50,6
07 Lunds stift	20,4	56,1	0,2	5,3	82,1
08 Göteborgs stift	16,8	49,9	0,4	2,1	69,2
09 Karlstads stift	5,2	15,2	0,0	13,5	33,9
10 Härnösands stift	10,3	20,5	0,3	4,0	35,1
11 Luleå stift	9,5	17,6	0,4	1,2	28,7
12 Visby stift	5,9	49,2	1,3	5,1	61,5
13 Stockholms stift	9,7	39,0	0,2	2,5	51,4
Totalt	164,0	445,2	5,8	77,2	692,2

Tabell 4.4. Utbetalad kyrkoantikvarisk ersättning 2002-2006. Fördelning av konkreta vårdåtgärder inklusive projektering i miljoner kronor, utbetalningar till 2007-02-14.

Stift	Renovering, restaurering	Vård av engångs- karaktär	Vård, konser- vering	Vård, underhåll	Övrig vård	Projekte- ring/ utredning	Summa
01 Uppsala stift	12,9	12,6	4,7	3,6	0,1	0,2	34,0
02 Linköpings stift	29,6	0,6	7,8	0,7	0,1	0,0	38,9
03 Skara stift	13,7	12,4	6,5	1,3	0,0	0,1	34,0
04 Strängnäs stift	3,6	7,8	4,0	2,5	0,0	0,1	17,9
05 Västerås stift	2,9	22,4	5,0	4,3	0,0	0,9	35,6
06 Växjö stift	24,2	8,5	5,2	0,6	0,0	1,6	40,1
07 Lunds stift	49,2	3,5	3,0	0,0	0,3	0,2	56,3
08 Göteborgs stift	6,2	30,7	6,9	6,1	0,0	0,4	50,4
09 Karlstads stift	7,1	4,7	2,6	0,7	0,0	0,0	15,2
10 Härnösands stift	0,5	16,6	3,4	0,0	0,0	0,3	20,8
11 Luleå stift	11,0	1,9	0,1	4,6	0,0	0,4	18,1
12 Visby stift	26,4	7,9	14,9	0,0	0,0	1,3	50,5
13 Stockholms stift	4,0	28,8	6,1	0,0	0,0	0,2	39,2
Totalt	191,4	158,5	70,5	24,5	0,5	5,8	451,0

Tabell 4.5. Fördelning kyrkoantikvarisk ersättning 2002-2006. Fördelning av skadeförebyggande åtgärder i miljoner kronor. Utbetalningar till 2007-02-14

Stift	Förebyggande stöld & brand	Förebyggande förvaring inv.	Förebyggande elinst.	Förebyggande värmesystem	Förebyggande övrigt	Summa
01 Uppsala stift	0,5	0,3	1,0	1,5	0,1	3,4
02 Linköpings stift	7,9	0,3	0,0	0,6	0,8	9,6
03 Skara stift	14,7	0,2	0,4	0,1	0,3	15,6
04 Strängnäs stift	6,6	0,2	0,0	1,9	0,2	8,8
05 Västerås stift	1,5	0,5	0,2	2,7	0,1	5,2
06 Växjö stift	0,5	0,0	0,0	0,3	0,1	0,9
07 Lunds stift	1,5	0,1	3,3	0,4	0,0	5,3
08 Göteborgs stift	0,8	0,1	0,3	0,7	0,3	2,1
09 Karlstads stift	13,2	0,1	0,0	0,3	0,0	13,5
10 Härnösands stift	3,2	0,2	0,0	0,6	0,0	4,0
11 Luleå stift	0,5	0,2	0,0	0,5	0,0	1,2
12 Visby stift	0,0	3,9	0,0	0,0	1,2	5,1
13 Stockholms stift	1,2	1,0	0,0	0,3	0,0	2,5
Totalt	52,2	7,0	5,2	9,8	3,1	77,2

Tabell 4.6. Fördelning av kyrkoantikvarisk ersättning 2002-2006. Fördelning på objekttyp i miljoner kronor. Utbetalningar till 2007-02-14 Inom parentes anges belopp som gått till icke skyddade objekt, främst inventerings- och vårdplaneringsinsatser.

Stift	Ospec. övergripande	Begravningsplats	Kyrkliga inventarier	Kyrko-byggnad	Kyrkotomt	Totalt
01 Uppsala stift	9,6	4,2	1,4	31,9	0,2	47,3
02 Linköpings stift	7,3	(0,1) 8,8	11,0	(0,1) 36,7	10,1	74,1
03 Skara stift	0,6	(0,1) 4,2	5,1	57,2	0,3	67,5
04 Strängnäs stift	1,5	5,6	4,8	27,7	0,6	40,1
05 Västerås stift	6,5	5,0	4,4	34,1	0,7	50,8
06 Växjö stift	3,0	2,5	10,9	34,2		50,6
07 Lunds stift	0,9	(0,4) 1,0	0,2	79,6		82,1
08 Göteborgs stift	6,7	5,8	2,3	54,2	0,3	69,2
09 Karlstads stift		0,5	2,1	31,1	(0,1)	33,9
10 Härnösands stift	1,4	2,1	1,5	25,6	4,6	35,1
11 Luleå stift	8,3	1,9	0,2	18,0	0,3	28,7
12 Visby stift	7,8	11,9	12,7	27,4	1,6	61,5
13 Stockholms stift	7,4	2,2	2,2	39,2	0,4	51,4
Totalt	61,2	(0,6) 55,6	58,8	(0,1) 496,9	(0,1) 19,0	692,2

Tabell 4.7. Fördelning av kyrkoantikvarisk ersättning 2002-2006. Fördelning på byggnads- och anläggningsdel, miljoner kronor. Utbetalningar till 2007-02-14.

Byggnads- / anläggningsdel	Inv, vu-plan	Vårdinsatser	Skadeförebyggande	Summa
Exteriör	8,9	156,6	0,7	166,3
Interiör, kyrkorum	2,7	8,7	0,0	11,4
Interiör, annan	2,8	7,7	0,0	10,5
Fast inredning i kyrkorum, Altare, predikstol	12,2	110,5	30,2	152,9
Orgel	1,4	8,3	3,5	13,2
Klockstapel	0,1	22,0	1,1	23,3
Byggnad övrigt	0,1	17,6	0,0	17,7
Mark, vegetation	0,1	8,2	0,1	8,3
Hägnad/ bogårdsmur etc.	13,9	23,0	25,0	61,9
Gravmonument	1,1	1,0	0,1	2,2
Mark övrigt	1,1	25,0	0,0	26,1
Ospecificerat	119,7	62,2	16,6	198,4
Totalt	164,0	451,0	77,2	692,2

Bilaga 5. Redovisade rapporter, informationsmaterial m.m. från stiftet

Stift	Åtgärd	År
1 Uppsala	Stiftet har med egna medel utgivit boken "Uppsala stift, historiska perspektiv...", kyrkor i de tre landskapen, Uppland, Gästrikland och Hälsingland	2006
2 Linköping	Linköpings stift, kalkmåleriinventering. Rapport för skadeinventering, Sten Peterson. Stencil, odaterad	
2 Linköping	Tidigkristna gravmonument i Östergötland, En inventering och registrering Rikard Hedvall, Hanna Menander	2003
2 Linköping	Inventering av bogårdsmurar i Linköpings stift, J Grenberger	2004
2 Linköping	Dendrokronologiska undersökningar av medeltida kyrkor inom Linköpings stift, Jan Eriksson	2006
2 Linköping	Inventering av inventarier och viss fast inredning inom Linköpings stift, 2004-2006.	2006
2 Linköping	Linköpings stiftsblad, juni 2004; specialnummer om det kyrkliga kulturarvet, kyrkoantikvarisk ersättning, mm	2004
3 Skara	Inventering av kyrkorna i Falköpings pastorat, Ett pilotprojekt. Länsstyrelsen Västra Götaland 2003:25	2003
3 Skara	Inventeringar liljestenar i stiftet	2003-2004
3 Skara	Skapa kyrkobeskrivningar med hjälp av bebyggelseregistret	2003-2004
3 Skara	Säkerhet i kyrkor – inventering i Falköpings pastorat 2004-06	2004
3 Skara	Skadeinventering av inventarier i Skara stift, Jönköpings län	2005
3 Skara		
3 Skara	Kyrkvägen 5/2005, Specialnummer om säkerhet i kyrkor mm	2005
3 Skara	Kyrkor och kapell i Skara stift	2005
3 Skara	PM angående inventarieförteckningar	2006
3 Skara	Kyrkvägen 6/2004, tidning för Skara stift; specialnummer om byggnadsvård, kae, inventering och dokumentation	2004
3 Skara	"Huvudbanér och anvapen inom Skara stift" av Inga von Coswant-Naumberg. Tillsammans med Skara stiftshistoriska sällskap.	2006
4 Strängnäs	Tunaberg. Antikvarisk kontroll och dokumentation av arbeten med brandskyddsinstallation 2005. Rapport 2006:9 (förhandskopia). Sörmlands museum.	2006
4 Strängnäs	Jäders kyrka. Antikvarisk kontroll av exteriöra restaureringsarbeten 2003. Rapport 2006:10. Sörmlands museum.	2006
4 Strängnäs	Anvisningar för upprättande av vård- och underhållsplan Strängnäs stift 22 april 2005 samt administrativa föreskrifter för upphandling.	2005
4 Strängnäs	Folder om Kae, samt kommunikationsplan	2006
5 Västerås	Artikel om kyrkbränder i Västerås stift (Västerås stifts jubileumsbok 1905-2005)	2005
5 Västerås	Kyrkor i Västerås stift – turistbroschyr med karta och kyrkobeskrivningar	2005
6 Växjö	Förslag till mall för vård- och underhållsplan. 2003-10-27	2003
6 Växjö	Vård- och underhållsplanering, Råd och anvisningar från Växjö stift. Antagna av stiftsstyrelsen 2003-12-11	2003
6 Växjö	Skadeinventering för Växjö stift, Slutrapport med analys och strategier, Jönköpings läns museum 2003:33	2003
6 Växjö	Glasmåleri. Kulturhistorisk inventering av kyrkligt glasmåleri i Växjö stift, Jönköpings län.	2005
6 Växjö	Inventering av tidigkristna gravmonument i Växjö stift. Hedvall/Menander	2006
6 Växjö	Orglar i Växjö stift. E Lif	2006
6 Växjö	Klimatprojektet-delrapport. Thörnblad/Sjögren	2006
7 Lund	Föreskrifter för upprättande av vårdplan och vårdprogram för Lunds stifts samfälligheter... 2001-11-28, rev 2003-06-06	2003
8 Göteborg	Redovisning av enkäten rörande vård- och underhållsbehovet...	2003
8 Göteborg	Råd och riktlinjer för upprättande av Vård- och Underhållsplaner, antagen av stiftsstyrelsen 2003-12-09, reviderade 2005-02-08	2003 2005

Stift	Åtgärd	År
8 Göteborg	Triumfkrucifix, Delrapport från projektet Medeltida inventarier och kalkmålningar i Hallands kyrkor, Inga Lindén Nilsson Tryckning 2005. Samfinansiering med länsstyrelsen i Hallands län	2004
10 Härnösand	Riktlinjer för fördelning av kyrkoantikvarisk ersättning 2004 Ant. av stiftsstyr. 2003-02-25	2003
10 Härnösand	Riktlinjer för fördelning av kyrkoantikvarisk ersättning inom Härnösands stift. Stiftsstyrelsen 2005.08-24	2005
10 Härnösand	Vård- och underhållsplanering i Härnösands stift, Stiftsstyrelsen 2005-08-24	2005
10 Härnösand	Administrativa föreskrifter för upphandling av förvaltningsplaner i Härnösands stift.	2005
10 Härnösand	Mallar för vård- och underhållsplan, kyrkliga inventarier, begravningsplats/kyrkotomt	2005
10 Härnösand	Sammanställning av säkerhetsinventering 2002-2004	2005
10 Härnösand	Bilaga till protokoll för prost- och förvisitation gällande förvaltningsplaner, inventarieförteckningar, säkerhet och tillgänglighet	2006
13 Stockholm	Behovinventeringsprojekt i Stockholms stift. Byggnadstekniska och/eller antikvariska statusbesiktningar för 44 av stiftets 110 skyddade kyrkobyggnader	2005
13 Stockholm	Fjärde reviderade upplagan av "Kyrkguiden – vägledning till kyrkorna i Stockholms stift". En skrift som beskriver samtliga kyrkor och deras kulturhistoriska värden. Finansieras med utdebiterade medel.	1993, rev. 2006/07

Bilaga 6. Arbetsläget för karakteriseringar m.fl. inventeringsinsatser enligt enkätuppgifter från stiftens februari 2007

<i>Stift</i>	<i>Antal färdiga, antagna av förvaltare 2006-12-31</i>	<i>Antal pågående, färdiga 2007-12-31</i>	<i>Antal planerade, färdiga senare</i>	<i>Kvarvarande antal kyrkor/begravningsplatser</i>	<i>Anm</i>
<i>Karakterisering begravningsplats</i>					
2 Linköping	242	-	-	0	Sammanställning planeras 07-08
6 Växjö	17	-	-	-	
9 Karlstad	10	-	-	-	
Summa	269	0	0	0	
<i>Karakterisering, kyrka</i>					
2 Linköping	216	20	-	-	Sammanställning planeras 07-08
4 Strängnäs	47	86	-	-	
6 Växjö	120	-	-	-	
9 Karlstad	80	-	-	-	
10 Härnösand	181	-	2	0	
11 Luleå	80	20	20		
Summa	724	126	22	0	
<i>Karakterisering, kyrka och begravningsplats</i>					
1 Uppsala	175	55	43	-	Ingår i vu-plan
3 Skara	430	-	-	-	Samt 33 st. gravkapell.
5 Västerås	152	0	-	-	
6 Växjö	4	-	-	-	
8 Göteborg	370	10	0	-	
9 Karlstad	3	-	-	-	
13 Stockholm	-	110	-	-	
Summa	1134	165	43	0	
<i>Andra inventeringsinsatser</i>					
2 Linköping	Ca 200	31			Skadeinventering bemålade inventarier
3. Skara	300			Ca 100	Skadeinventering av inventarier
10. Härnösand	181		2		Statusinventeringar av kyrkobyggnader varav 90 innefattas i vu-planer.
13 Stockholm	44				Behovsinventeringar, teknisk antikvarisk statusbesiktning

Bilaga 7. Arbetsläget för framtagande av vård- och underhållsplaner enligt enkätuppgifter från stiftens februari 2007

Stift	Antal färdiga, antagna av förvaltare 2006-12-31	Antal pågående, färdiga 2007-12-31	Antal planerade, färdiga senare	Kvarvarande antal kyrkor/ begravningsplatser	Anm
<i>Vård- och underhållsplan, begravningsplats</i>					
2 Linköping	8	22	3	136	
3 Skara	92	-	-	-	
4 Strängnäs	5	2	-	-	
5 Västerås	1	-	-	-	
6 Växjö	1	33	5	-	
8 Göteborg	15	35	5	-	
9 Karlstad	-	4	-	-	- Från 2006
13 Stockholm	1	3	1	40	Cirka kvarvarande
Summa	123	99	14	176	
<i>Vård- och underhållsplan, kyrka</i>					
2 Linköping	131	16	-	16	
3 Skara	244	-	-	-	
4 Strängnäs	119	33	14	10	
6 Växjö	105	117	45	14	
7 Lund	280	63	73	53	
8 Göteborg	40	-	-	-	
9 Karlstad	60	20	-	-	Från 2006
10 Härnösand	-	30	-	-	
11 Luleå	134	-	-	-	Utförs som ett stiftsprojekt. Antagande av planerna sker löpande av respektive förvaltare.
13 Stockholm	44	25	6	7	
Summa	1 157	304	138	100	
<i>Vård- och underhållsplan, kyrka och begravningsplats</i>					
1 Uppsala	175	55	43		Inkl karakteriseringar
2 Linköping	63	5	5		
5 Västerås	121	33			
6 Växjö	4	-	-	-	
8 Göteborg	75	65	40	140	
9 Karlstad	1	10	-	-	- Från 2006
10 Härnösand	-	60	2	-	
12 Visby	13	48	35		
13 Stockholm	15	13	-	-	
Summa	467	289	125	140	

Bilaga 8. Kalender 2006

Stilarna anger:

Fastslagna tidpunkter, egna aktiviteter, *kurser mm händelser*

Kae= kyrkoantikvarisk ersättning

Kbb= kyrkobyggnadsbidrag

KFS= Kyrkofondens styrelse

När	Aktivitet
2005-11-30	Sista dag för församlingarnas ansökningar om kae 2007
2006-01-19	Centrala samrådsgruppen, Uppsala
2006-01-31	Länsstyrelsernas yttrande över 2007 års ansökningar, kae och kbb
2006-02-08	<i>Säkerhetsseminarium för stift, länsstyrelser och läns museer.</i>
2006-03-20	KFS, redovisning till regeringen
2006-03-23	Centrala samrådsgruppen, Stockholm
2006-03-31	Stiftens ansökan om ram för 2007 för kae och kbb
2006-04-01	Svenska kyrkans redovisning till regeringen om samverkan och kae under 2005.
2006-04-26	<i>Stiftshandläggarmöte, Uppsala</i>
2006-04-27	<i>Kyrkokansliets möte med stiftshandläggare, Uppsala</i>
2006-04-30	Riksantikvarieämbetets yttrande över ramfördelning för kae och kbb för 2007
2005-05-10 -11	<i>Centrala samrådsgruppens rikskonferens i Lunds stift, Åkersberg. Differentierad användning och förvaltning av kyrkor.</i>
2006-06-07	KFS, beslut om kae-ramar för 2006
2006-09-10	Sista dag för stiftens beslut om fördelning av kae 2007
2006-09-14	Centrala samrådsgruppen, Uppsala
2006-10-04 -05	<i>Fastighetsdagar, församlingsförbundet</i>
2006-10-25	<i>Stiftshandläggarnas möte i Uppsala</i>
2006-10-26	<i>Stifts- läns musei- och länsstyrelsehandläggarmöte i Uppsala. Projektredovisning, skadeinventeringar, medeltida tak mm.</i>
2006-11-23	Centrala samrådsgruppen, Stockholm
2006-11-30	Sista dag för församlingarnas ansökningar kae och kbb för 2008